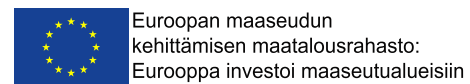

LUONNONHOITO KOTOUTUMISEN TUKENA

Opas toimijoille

SISÄLTÖ

ALUKSI.....	5
SANASTO.....	6
1 KOTOUTTAVAA LUONNONHOITOA PIRKANMAALLA (KOLU) -HANKE.....	7
2 LUONNONHOITO JA -SUOJELU.....	8
2.1 Luonnon monimuotoisuus.....	10
2.2 Luontokohteet ja luontotyypit.....	11
2.3 Haitalliset vieraslajit.....	18
2.4 Rauhoitetut lajit.....	19
2.5 Uhanalaiset lajit.....	20
3 LUONTOTIETO.....	21
3.1 Jokamiehenoikeudet.....	22
3.2 Lajien tunnistaminen.....	24
3.3 Luonnontuotteiden käyttö.....	26
4 LUONTOKOTOUTUS.....	28
4.1 Kommunikointi ja kielen oppiminen.....	30
4.2 Monikulttuurisuuden huomioiminen.....	33
4.3 Osallistaminen ja osallistuminen.....	35
5 OMA HANKE TAI LUONNONHOITOTAPAHTUMA.....	38
5.1 Hankkeen käynnistäminen ja rahoitus.....	38
5.2 Tapahtuman järjestäminen.....	40
5.3 Viestintä ja tiedotus.....	46
5.4 Yhteistyökumppanit ja verkostot.....	50
6 LUONTOKOHTTEEN JATKOHOITO.....	51
LÄHTEET SEKÄ KIRJA- JA LINKKIVINKIT.....	52

Julkaisija ja kuvat:

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry /
Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hanke

Kuvat sivuilla 13, 16, 19, 22, 25 (marjat) ja 26: Pixabay
Kuvituskuvat sivulla 32: www.countryflags.com

Tekstit:

Sari Hämäläinen hankekoordinaattori, Kolu-hanke
Mari Salminen
Ritva Pietarinen
Niina Riikka Ylönen, Kestävän kehityksen koulutusohjelma,
Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK)

Englanninkielinen käännös: Jenny Perttola, Rosamaaria Perttola ja
Ritva Pietarinen

Toimitus ja taitto: Niina Riikka Ylönen

Sitaateissa olevat kommentit: Kolu-hankkeen luonnonhoitotapahtumiin
osallistuneiden maahanmuuttajien palautteita vuosilta 2017 ja 2018

Julkaisu on saatavilla osoitteessa: sl.fi/pirkanmaa/toiminta/hankkeet/kolu

Julkaisuvuosi: 2019 ja 2020 (päivitetty)

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla -hanketta rahoitetaan Euroopan
maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta. EU:n rahoitusosuus hankkeen
kokonaisrahoituksesta 4,2 %.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hankkeen seurantaryhmä toimintakausi 2017–2018

Marjo Anttila, Pirkanmaan ELY-keskus (Elinkeinot, työvoima ja osaaminen / Maahanmuutto)
Mervi Lehtonen, Pirkanmaan ELY-keskus (Elinkeino, työvoima ja osaaminen / Maaseutuyksikkö)
Tiina Schultz, Pirkanmaan ELY-keskus (Ympäristö ja luonnonvarat -yksikkö)
Hanna Wallenius, Uudenmaan ELY-keskus (Työllisyys, työvoiman kehittäminen ja kotouttaminen)
Johanna Hautala, Suomen Pakolaisavun Tampereen vapaaehtoiset
Larissa Heinämäki, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry / Suomen luonnonsuojeluliiton Virtain-Ruoveden yhdistys ry
Sari Hämäläinen, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry
Mirva Kittilä
Noora Kosonen, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosionomin koulutusohjelma
Juho Kytömäki, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry
Irina Lyukhatan, Tampereen kaupungin työllisyyspalvelut – MAINIO (Maahanmuuttajainfo)
Pasi Nieminen, Pirkkalan kunta / vapaa-aikapalvelut
Hanne-Miia Niemi, Suomen Punainen Risti, Hämeen piiri
Mari Salminen

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piirin hallitus 2018

Heikki Toivonen (pj.)
Larissa Heinämäki
Kaija Helle (varapj.)
Sari Jaakkola
Timo Jalava
Kari Järventausta
Helena Mendelin
Ari Nieminen
Matti Pirhonen
Varajäsenet:
Jenni Hakanen
Satu Kauramäki
Aimo Kuivamäki
Hannu Raittinen

Aluesihteerit 2018: Juho Kytömäki
Hallituksen sihteerinä toimii aluesihteerit.

INFO

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry:n

toiminta-alue on Pirkanmaa ja Karvia. Kotipaikka on Tampere.
Pirkanmaan piirin muodostavat sen 16 paikallisyhdistystä.

Piiri edistää paikallista luonnon- ja ympäristönsuojelua yhdessä yhdistystensä kanssa muun muassa ottamalla kantaa luontoon ja ympäristöön liittyviin asioihin, järjestämällä talkoita, kartoittamalla arvokkaita luontokohteita ja tekemällä suojelualoitteita.

Piiri toimii yhdyssiteenä jäsentensä ja Suomen luonnonsuojeluliiton välillä. Toiminnasta vastaa vapaaehtoisista koostuva hallitus yhdessä työntekijöiden kanssa.

**Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hankkeen seurantaryhmä
toimintakausi 2019–2020**

Mervi Lehtonen, Pirkanmaan ELY-keskus (Elinkeino, työvoima ja osaaminen / Maaseutuyksikkö)
Tiina Schultz, Pirkanmaan ELY-keskus (Ympäristö ja luonnonvarat -yksikkö)
Hanna Wallenius, Katariina Tcheuffa, Uudenmaan ELY-keskus / Työllisyys, työvoiman kehittäminen ja kotouttaminen
Takura Matswetu, Tampereen kaupunki / Työllisyyspalvelut, Maahanmuuttajainfo Mainio
Sari Sassi, Lempäälän kunta / Ympäristövalvonta
Pasi Nieminen, Pirkkalan kunta / Vapaa-aikapalvelut
Laura Puolamäki, ProAgria / Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset, Pirkanmaa
Marja Kervinen, Silta-Valmennusyhdistys ry, Luontopaja
Jere Nieminen, Villi vyöhyke ry
Jenni Hakanen, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry
Sari Hämäläinen, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry
Ritva Pietarinen, Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry
Mari Salminen

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piirin hallitus 2019

Heikki Toivonen (pj.)
Larissa Heinämäki
Kaija Helle (varapj.)
Sari Jaakkola
Timo Jalava
Kari Järventausta
Helena Mendelin
Ari Nieminen
Matti Pirhonen
Varajäsenet:
Jenni Hakanen
Satu Kauramäki
Aimo Kuivamäki
Hannu Raittinen

Aluesihteerit 2019: Anne Hirvonen
Järjestösihteerit 2019: Marjo Niemenmaa
Hallituksen sihteerinä toimii järjestösihteerit.

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piirin hallitus 2020

Hannu Raittinen (pj.)
Jenni Hakanen
Pirkko Huovila
Sari Jaakkola
Soili Husso
Kari Järventausta
Seppo Leinonen
Keijo Rantanen
Heikki Toivonen

Varajäsenet:
Satu Kauramäki
Arja Pihlaja
Elena Sattilainen
Antti Virnes

Aluesihteerit 2020: Anne Hirvonen
Järjestösihteerit 2020: Marjo Niemenmaa
Hallituksen sihteerinä toimii järjestösihteerit.

ALUKSI

Tämä opas on kannustaja ja tuki sinulle, jolle luonto ja luonnonsuojelu ovat tärkeitä. Oppaassa kerrotaan luonnonhoidon toteuttamisesta ja luonnon hyödyntämisestä kotoutumisen tukena. Opas ohjaa ja vinkkaa eteenpäin – olipa kyseessä pidempiaikainen hanke tai pienempi, kertaluonteinen tapahtuma.

Opas sopii monille tahoille ja erilaisiin tilanteisiin. Maahanmuuttajien kanssa työskenteleville, jotka etsivät uusia menetelmiä kotoutumisen tueksi, mielekästä tekemistä asiakkaille sekä luontevia tilaisuuksia vuorovaikutukseen suomen kielellä. Luonnonsuojelu-, kylä- ja asukasyhdistyksille, jotka kaipaavat tietoa luonnonhoidosta sekä aktiivisia osallistujia. Tieto- ja vinkkipankiksi hankkeille, joissa teemoina ovat esimerkiksi luonto, kotoutuminen, monikulttuurisuus, työllistyminen ja hyvinvointi. Neuvoja ja ideoita luontoperustaiseen toimintaan voivat löytää myös erilaiset kansalaisjärjestöt, seurakunnat, luontoretkien järjestäjät, työpajat sekä oppilaitokset.

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hankkeen toiminnan punaisena lankana on ollut luonnonhoito ja kotoutuminen. Tämä opas on koottu hankkeen havainnoista, kokemuksista sekä luonnonhoitotapahtumiin ja infotilaisuuksiin osallistuneiden

palautteista. Lisäksi oppaaseen on kerätty yleisemmin tietoa, joka tukee luontoperustaista toimintaa. Julkaisusta on suomen- ja englanninkielinen versio.

Opas rakentui yhteistyöllä ja sen perustana on Kolu-hankkeessa tehty työ. Kolu-hanke kiittää lämpimästi kaikkia oppaan tekemiseen ja hankkeeseen osallistuneita. Kiitos vapaaehtoisille luonnonhoitajille, ryhmänohjaajille, ohjelmien järjestäjille ja palveluntarjoajille! Kiitos yhteistyökumppaneille ELY-keskuksessa, kunnissa, seurakunnissa, järjestöissä, oppilaitoksissa, hankkeissa ja muissa mukana olleissa tahoissa! Lämpimät kiitokset hankkeen seurantaryhmä ja Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piirin hallitus! Kiitos työssäoppijoille ja opinnäytetöiden tekijöille! Te kaikki olette olleet ensiarvoisen tärkeitä hankkeen onnistumiselle ja oppaan toteuttamiselle.

Toivomme, että opas tukee onnistumisia luonnon ja kotoutumisen parissa!

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hanke Tampereella 30.1.2019

VINKIT

Näistä kohdista löydät [linkkejä](#) ja vinkkejä lisätiedon lähteille.

SANASTO

BIODIVERSITEETTI = Luonnon monimuotoisuus, joka pitää sisällään geneettisen vaihtelun, lajien runsauden ja elinympäristöjen monipuolisuuden.

ERIRAKENTEINEN METSÄ = Metsää hoidetaan jatkuvalla kasvatuksella ilman avohakkuuta. Eri-ikäisestä puustosta poistetaan vain osa kerrallaan ja metsää säilyy koko ajan peitteisenä.

KIINTIÖPAKOLAINEN = Henkilö, jolla on YK:n myöntämä pakolaisen asema ja joka kuuluu vastaanottavan maan pakolaiskiintiöön.

KOTOUTTAMINEN = Kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.

KOTOUTUMINEN = Maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä. Maahanmuuttaja saa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä tuetaan.

KULTTUURISENSITIIVISYYS = Kulttuurin havainnointia, aistimista ja kokemista. Yksilön suhde kulttuuriin perustuu omiin kokemuksiin ja havaintoihin. Sisältää myös empatiaa muiden kulttuurien edustajia kohtaan.

LUONNONHOITO = Palautetaan, elvytetään ja säilytetään elinympäristöjen erityispiirteitä hoito- ja kunnostustoimilla.

LUONNONTILAINEN = Ihminen ei ole vaikuttanut alueeseen. Esimerkiksi luonnontilaisessa metsässä on eri-ikäistä, -kokoista ja -lajista puustoa. Eläin- ja kasvilajisto sekä elinympäristöjen kirjo on runsasta. Luonnontilaisen kaltainen metsä on aiemmin ollut talouskäytössä.

LUONTOKOTOUTUS = Prosessi, jossa maahanmuuttaja tutustuu paikalliseen ympäristöön luontotoiminnan kautta. Kotoutumista edistetään ja tuetaan luontoperustaisilla elämyksillä, kokemuksilla, aktiviteeteillä ja menetelmillä.

LUONTOSUHDE = Luonnon merkitys ihmiselle. Näkyy luonnon käytössä, kohtelussa ja arvottamisessa. Perusta rakentuu jo lapsuudessa. Positiivinen luontosuhde voi johtaa haluun vaikuttaa ja olla osallisena luontoon liittyvissä asioissa.

LUONTOTYYPPI = Maa- tai vesialue, jossa on tietynlaiset ympäristöolot sekä luonteenomainen kasvi- ja eläinlajisto. Luontotyyppien pääryhmät Suomen uhanalaisuusarvioinnissa ovat Itämeri, rannikko, sisävedet ja rannat, suot, metsät, kalliot ja kivikot, perinnebiotoopit sekä tunturit. Lähikäsitteitä biotooppi, habitaatti ja elinympäristö.

MAAHANMUUTTAJA = Suomeen muuttanut ulkomaan kansalainen, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla voidaan viitata myös henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen (ns. toisen sukupolven maahanmuuttaja).

PAAHDEYMPÄRISTÖ = Voimakkaalle auringonsäteilylle altis elinympäristö. Peittävät kasvit ja rakenteet puuttuvat tai niitä on vähän. Usein hiekka- tai moreenipohjaisilla etelä- tai länsirinteillä. Myös tasamailla tai kallioilla voi olla paahteista. Syntymiseen ja säilymiseen vaikuttaa esimerkiksi kulo, eroosio, tuuli, vesi, laidunnus, niittäminen sekä tallautuminen.

PERHERYHMÄKOTI = Ilman huoltajaa maahan saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat siirtyvät yleensä perheryhmäkoteihin saatuaan oleskeluluvan. Toimintaa koordinoivat ELY-keskukset. Asuinpaikka voi olla myös yksityismajoituksessa, tällöin henkilö on vain kirjoilla ryhmäkodissa tai perheryhmäkodissa.

PERINNEBIOTOOPPI = Niitto- ja laiduntalouden muovaama luontotyyppi. Perinnebiotooppeihin kuuluvat esimerkiksi tuoret niityt, kedot, hakamaat, nummet sekä metsälaitumet.

RAUHOITETTU LAJI = Kun eläin- tai kasvilajin olemassaolo käy uhatuksi tai rauhoittaminen on muusta syystä tarpeellinen, laji voidaan rauhoittaa joko koko maassa tai osassa maata.

SILMÄLLÄPIDETTÄVÄ LAJI = Laji ei täytä vielä uhanalaisen lajin kriteerejä, mutta jonkun kriteerin täytyminen on lähellä tai on todennäköistä, että ehdot täyttyvät lähitulevaisuudessa.

TURVAPAIKANHAKIJA = Henkilö, joka on kotimaassaan joutunut vainon kohteeksi ja anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta.

UHANALAINEN LAJI = Luonnonvarainen eliölaji, jonka luontainen säilyminen on vaarantunut.

UUSYMPÄRISTÖ = Ihmisen muokkaama ympäristö, jossa voi olla uhanalaisen luontotyypin lajiston vaatimia rakennepiirteitä tai seuralaislajeja. Ei korvaa alkuperäistä luontotyyppiä tai sen suojelua, hoitoa tai ennallistamista. Esimerkiksi hiekkamaiden tieluiskat ja ratapenkereet sekä maatalouden vesiensuojelukosteikot.

VIERASLAJI = Kasvi-, eläin- tai eliölaji, joka on levinnyt ihmisen toiminnan seurauksena tahattomasti tai tarkoituksella luontaiselta levinneisyysalueeltaan uudelle alueelle. Ihminen on myötävaikuttanut vieraslajin kulkemiseen yli luontaisten esteiden, esimerkiksi mantereiden, meren tai vuoriston. **Haitalliset vieraslajit** uhkaavat ja vahingoittavat alkuperäislajeja, ekosysteemejä ja viljelykasveja. Niistä voi olla haittaa ihmisten terveydelle, kiinteistöille ja ympäristöön liittyville elinkeinoille.

Sanat maahanmuuttaja, turvapaikanhakija ja kiintiöpakolainen, lähde: Väestöliitto, koonnut Väestöntutkimuslaitos / Anneli Miettinen

1 KOTOUTTAVAA LUONNONHOITOA PIRKANMAALLA (KOLU) -HANKE

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry:n toteuttama **Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hanke** on edistänyt luonnonhoitoa ja kotoutumista. Hankkeessa on järjestetty tapahtumia, joissa on hoidettu arvokkaita luontokohteita ja poistettu luonnon monimuotoisuudelle haitallisia vieraslajeja.

Hankkeen ensimmäinen vaihe toimi ajalla 1.1.2017–31.12.2018. Hankkeen toinen vaihe toimi ajalla 1.1.2019–31.12.2020.

Luontoa ovat hoitaneet Suomeen saapuneet maahanmuuttajat yhdessä paikallisten ihmisten kanssa. Maahanmuuttajat ovat oppineet luonnonhoitotapahtumissa suomen kieltä ja saaneet verkostoitumismahdollisuuksia. Tapahtumien yhteydessä on tutustuttu suomalaiseen luontoon, maaseutuun ja kulttuuriin. Tapahtumia edeltävissä infotilaisuuksissa on esitelty Suomen luontoa, jokamiehen-oikeuksia, vapaaehtoistyötä sekä hankkeen luonnonhoitotapahtumia. Lisäksi on järjestetty Luontoilta vastaanottokeskuksessa ja esitelty hanketta muissa tilaisuuksissa. Kolu-hankkeen tapahtumissa oli neljän vuoden aikana yli 1 800 käyntikertaa.

Tapahtumiin osallistui hyvin erilaisissa tilanteissa olevia maahanmuuttajia, kuten turvapaikanhakijoita, oleskeluluvan saaneita henkilöitä, kiintiöpakolaisia, opiskelijoita sekä perhesyistä Suomeen tulleita henkilöitä. Oppilaitokset ovat lähteneet mukaan hankkeeseen tarjotakseen opiskelijoille tilanteita, joissa voi oppia suomen kieltä aidoissa kohtaamistilanteissa. Osallistujilta ja yhteistyökumppaneilta on kerätty palautetta, joiden perusteella toimintaa on kehitetty edelleen.

Kolu-hankkeessa järjestettiin 72 luonnonhoitoretkeä. Hoidettavia luontokohteita olivat esimerkiksi perinnebiotoopit ja muut uhanalaisten lajien elinympäristöt. Haitallisia vieraslajeja poistettiin erityisesti alueilla, joilla ne uhkaavat merkittäviä luonnonarvoja. Kohteet olivat kuntien, valtion, seurakunnan, yksityisten ja osakaskunnan omistamilla mailla. Kohteista suurin osa sijaitsi maaseudulla.

Kolu-hanketta rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto). Toteuttamisessa hyödynnetään Pirkanmaan ELY-keskuksen asiantuntemusta.

2 LUONNONHOITO JA -SUOJELU

Luonnonsuojelulaki ohjaa luonnon ja maiseman suojelua sekä hoitoa. Kansallisen lainsäädännön lisäksi EU:n direktiivit ja kansainväliset sopimukset ohjaavat toimintaa.

Luonnonsuojelulain tavoitteena on

- ☀ ylläpitää luonnon monimuotoisuutta
- ☀ vaalia luonnonkauneutta ja maisema-arvoja
- ☀ tukea luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestäväää käyttöä
- ☀ lisätä luonnontuntemusta ja luonnonharrastusta sekä
- ☀ edistää luonnontutkimusta.

Ympäristöministeriö ohjaa ja valvoo luonnon- ja maisemansuojelua. **ELY-keskus** edistää ja valvoo suojelua, ja kunnat edistävät toimintaa alueellaan. **Suomen ympäristökeskus SYKE** tutkii luonnon monimuotoisuutta ja tekee arviointeja eri tahojen käyttöön.

"I really liked how all group gathered to preserve nature"

Kolmannen sektorin rooli luonnonsuojelussa on merkittävä. Suomessa luonnonhoitoon ja -suojeluun osallistuu suuri joukko kansalaisjärjestöjä ja vapaaehtoistoimijoita.

VINKIT

Suomen luonnonsuojeluliitto ry

162 paikallisyhdistystä ja 15 piirijärjestöä.

Paikallisesta toiminnasta vastaavat vapaaehtoiset.

Luonto-Liitto

Lasten ja nuorten luonnonharrastus- ja ympäristönsuojelujärjestö.

“Luonnon suojelu on todella tärkeä jokaiselle ihmiselle”

”Miten suomalaiset suojelivat luontoa”

Vastaus kysymykseen Mitä haluaisit oppia suomalaisesta luonnosta?

2.1 LUONNON MONIMUOTOISUUS

Lajien ja arvokkaiden elinympäristöjen hävitessä luonnon monimuotoisuus vähenee. **Biodiversiteettiä** uhkaavat muun muassa elinympäristöjen pieneneminen ja pirstoutuminen, ilmastonmuutos sekä luonnonvarojen ja ympäristön kestävä käytön käyttö. Luonnon monimuotoisuus on edellytys kaikelle elämälle sekä luonnon ja ihmisten hyvinvoinnille.

Kansainvälisen luontopaneelin (IPBES) ennusteiden mukaan maailman luonnon monimuotoisuudesta ollaan vaarassa menettää jopa yli 40 prosenttia vuoteen 2050 mennessä.

VINKIT

[Luonnon monimuotoisuus ympäristöministeriö](#)

[Luonnontila.fi](https://www.luonnontila.fi)

Myös Suomessa elinympäristöt ovat vähentyneet, ja osa on vaarassa kadota. Perinnebiotooppien tilanne on huonoin.

Suomessa on tavoitteena pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen vuoteen 2020 mennessä. **Kansallinen biodiversiteettiohjelma** listaa kaikkiaan 105 toimenpidettä suojeluun ja kestäväan käyttöön.

**SUOMESSA LÄHES KAIKKI
PERINNEBIOTOOPIT OVAT
ÄÄRIMMÄISEN UHANALAISIA**

Ekologiset käytävät eli ekokäytävät ovat viheryhteyksiä, joiden kautta eläin- ja kasvilajit voivat siirtyä paikasta toiseen. Ne turvaavat luonnon monimuotoisuutta ja toimivat elinympäristöinä. Esimerkiksi metsäkäytävät, metsä-peltoketjut, jokien varret ja peltojen pensaikot vähentävät lajien eristymistä.

Jo heikentyneiden **elinympäristöjen ennallistaminen** on IPBES-paneelin mukaan taloudellisesti kannattavaa: ennallistamisesta koituvat hyödyt ovat keskimäärin 10 kertaa sen kustannuksia korkeammat.

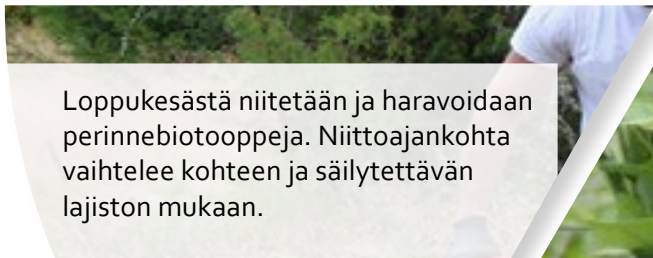

2.2 LUONTOKOhteET JA LUONTOTYYPIT

Luontokohteiden valinnassa Kolu-hankkeessa on painotettu näitä asioita:

- ☀ kohde ensisijaisesti kuntien ja yleishyödyllisten tahojen omistamilta alueilta
- ☀ toissijaisesti yksityisten kohteita, joihin ei ole saatu tai saatavilla muuta julkista tukea
- ☀ inventoidut perinnebiotoopit ja luontokohteet, jotka on luokiteltu valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai vähintään paikallisesti arvokkaiksi
- ☀ sijoittuminen maaseudun arvokkaille kulttuurimaisema-alueille
- ☀ kustannustehokkuus paikalle kulkemisessa.

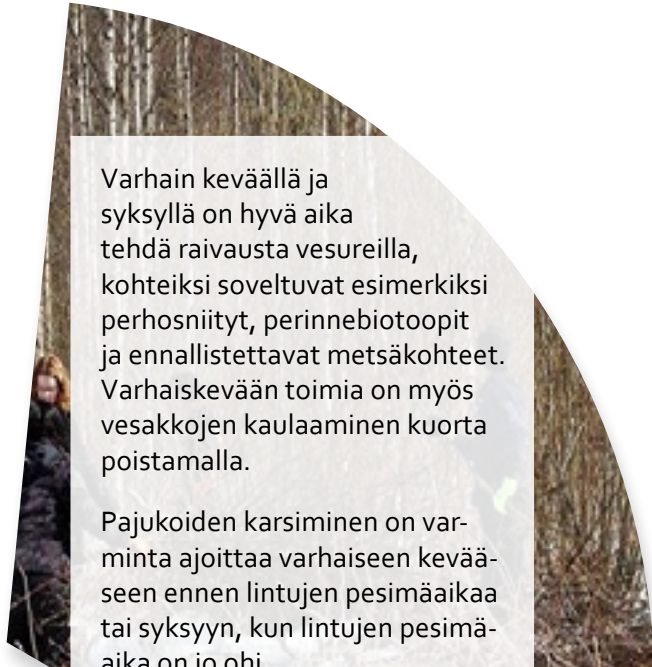
VUODENAJAT RYTMITTÄVÄT LUONNONHOITOTOIMIA.

Loppukesästä niitetään ja haravoidaan perinnebiotooppeja. Niittoajankohta vaihtelee kohteen ja säilytettävän lajiston mukaan.

Lupiinia päästään poistamaan toukokuussa ja jättipalsamia kesäkuussa.

Varhain keväällä ja syksyllä on hyvä aika tehdä raivausta vesureilla, kohteiksi soveltuvat esimerkiksi perhosniityt, perinnebiotoopit ja ennallistettavat metsäkohteet. Varhaiskevään toimia on myös vesakkojen kaulaaminen kuorta poistamalla.

Pajukoiden karsiminen on varmintä ajoittaa varhaiseen kevääseen ennen lintujen pesimäaikaa tai syksyyn, kun lintujen pesimäaika on jo ohi.

LUONNONHOITOTOIMIEN LUVAT

Luonnonhoitoa suunniteltaessa otetaan aina ensin yhteyttä **maanomistajaan**. Kunnan omistamien maiden luonnonhoidosta tiedustellaan ympäristötoimesta. Kun maanomistaja on valtio, asioidaan Metsähallituksen kanssa. Metsähallituksen luontopalvelut vastaa suojelluista tai suojeluun varatuista alueista. Talouskäytössä olevista kohteista neuvotellaan Metsätalous Oy:n kanssa.

Kun luontokohde sijaitsee luonnonsuojelualueella, Natura-alueella tai muulla luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeällä alueella, ollaan yhteydessä **ELY-keskukseen**. ELY-keskukselle esitetään suunnitelma kohteen sijainnista, aiotuista hoitotoimista sekä toteutuksen ajankohdasta. Suunnitelman mukaan liitetään kartta. Suunnitelma kannattaa toimittaa ELY-keskukseen hyvissä ajoin ennen toimenpiteitä, jotta se ehditään käsitellä. **Hoitotoimiin tarvitaan maanomistajan ja ELY-keskuksen suostumus.**

Karttapaikka-verkkopalvelusta tai **Maanmittauslaitoksen Selvitä kiinteistötunnus -sivulta** näkee kiinteistörajat ja -tunnukset. Yksityishenkilö saa selville maanomistajan ostamalla kiinteistötietoja sisältäviä otteita ja todistuksia **Maanmittauslaitokselta, kunnasta** tai **maistraatista**. Välttämättä ei tarvita otteita ja todistuksia, vaan suullisestikin saatu tieto riittää. Kunnissa asiaa kannattaa tiedustella maanmittaus- tai kaavoitustoimelta.

Muiden kuin viranomaisten on annettava selvitys, mihin tietoja käytetään. Jos tarvitaan yli 10 omistajatietoa, perustellaan tietojen käyttötarkoitus. Viranomaiset saavat käyttää kiinteistötietoja laajasti maksutta.

VINKIT

ELY-keskuksen valtakunnallinen ympäristöasioiden asiakaspalvelu p. 0295 020 900 / ympariston.asiakaspalvelu@ely-keskus.fi

Luonnonsuojelu ELY-keskus

Luonnonsuojelu ja -hoito Metsähallitus

Maanmittauslaitos

Palvelut, Selvitä kiinteistön omistaja

Asiantuntevalle käyttäjälle,
Kiinteistötiedot ja niiden hankinta

Kiinteistötietopalvelu

Maksullisessa kiinteistötietopalvelussa voi selata valtakunnallisen kiinteistötietojärjestelmän (KTJ) tietoja. Käyttöoikeudet palveluun myöntää Maanmittauslaitos.

Mobiilisovellukset

Älypuheliiniin saa erilaisia karttasovelluksia ilmaiseksi. Laajemmista ominaisuuksista saattaa olla maksullinen versio. Osassa karttasovelluksia näkyy myös kiinteistörajat ja -tunnukset.

LUONTOTYYPIT

Luontotyyppi on maa- tai vesialue, jossa on tietyntyyppiset ympäristöolot sekä luonteenomainen kasvi- ja eläinlajisto. Luontotyyppien suojelulla turvataan luonnon monimuotoisuutta ja lajien elinympäristöjen säilyttämistä.

Suomen luontotyyppien uhanalaisuutta on tarkasteltu vuosina 2008 ja 2018. Arvioinnissa on sovellettu **Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN)** kriteerejä. Tarkastelun kohteena olivat Itämeri, rannikko, sisävedet, suot, metsät, kalliot, perinnebiotoopit sekä tunturit.

VINKIT

[Luontotyypit](#) Ymparisto.fi

[Luontotyyppien uhanalaisuus](#) Ymparisto.fi

Luonnonsuojelulaissa suojellut luontotyypit

- ☀ luontaisesti syntyneet, merkittävältä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
- ☀ pähkinäpensaslehdot
- ☀ tervaleppäkorvet
- ☀ luonnontilaiset hiekkarannat
- ☀ merenrantaniityt
- ☀ puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit
- ☀ katajakedot
- ☀ lehdesniityt ja
- ☀ avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät.

Näitä luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia alueita ei saa muuttaa niin, että luontotyypin ominaispiirteiden säilyminen alueella vaarantuu.

Kielto tulee voimaan, kun ELY-keskuksen päätöksellä on määritelty alueen rajat ja siitä on tiedotettu alueen omistajia ja haltijoita.

NATURA-ALUEET

Natura 2000 -verkostolla turvataan EU:n alueen luonnon monimuotoisuutta. Verkosto suojelee EU:n luontodirektiivin määrittelemiä arvokkaita luontotyyppisiä ja elinympäristöjä. Suomessa esiintyy 69 luontodirektiivin listaamaa luontotyyppiä.

NATURA-ALUEET KATTAVAT
SUOMESSA 5 MILJOONAA HEHTAARIA

maa-alueita 75 %

vesialueita 25 %

UHANALAISTEN LUONTOTYYPPIEN HOITAMINEN: PERINNEBIOTOOPIT JA PAAHDEYMPÄRISTÖT

29 luonnonhoitotapahtumaa

- ☀ Niitto, haravointi ja niittojätteen poiskuljetus perinnebiotoopeilla.
- ☀ Pienten puiden ja pensaiden poistaminen oksasaksilla ja vesureilla sekä raivausjätteen poiskuljetus.
- ☀ Voimakkaasti leviävien heinäkasvustojen peittäminen sanomalehdillä ja jätessäkeillä sekä juurakkojen kaivaminen lapiolla.
- ☀ Sammaleen poistaminen.

HAITALLISTEN VIERASKASVIEN TORJUNTA

21 luonnonhoitotapahtumaa

- ☀ Jättipalsamin (*Impatiens glandulifera*) kitkeminen käsin.
- ☀ Lupiinin (*Lupinus polyphyllus*) kaivaminen lapiolla.
- ☀ Isosorsimon (*Glyceria maxima*) kasvuston peittäminen.

UHANALAISTEN LAJIEN SUOJELU

14 luonnonhoitotapahtumaa

- ☀ Uhanalaisten kasvien merkintä ja suojaaminen luonnonhoitotapahtuman ajaksi.
- ☀ Kivennäismaan paljastaminen sammalia, jäkäliä ja kariketta poistamalla. Paljas kivennäismaa on tärkeää kasvien siementen itämiselle ja monille hyönteisille.
- ☀ Erittäin uhanalaisen tummaverkkoperhosen (*Melitaea diamina*) esiintymä: vesakon raivaus vesureilla ja oksasaksilla sekä raivausjätteen kokoaminen.
- ☀ **Uhanalaisten lajien suojelussa on oltava aina yhteydessä ELY-keskukseen ennen toimenpiteitä.**

MUINAISJÄÄNNÖKSET, METSÄT JA SUOT

6 luonnonhoitotapahtumaa

- ☀ Rantametsän ennallistamista vaateliaalle lehtolajeille: vähempiarvoisten puiden ja pensaiden karsimista, kasvien peittämistä sekä kynäjalavan (*Ulmus laevis*) taimien istuttamista.
- ☀ Ojitetun suon ennallistaminen: suolajiston elvyttämistä patoamalla ojia. Patojen avulla pohjavesi nousee luontaiselle tasolleen ja suokasvillisuus elpyy vähitellen.

UUSYMPÄRISTÖT

2 luonnonhoitotapahtumaa

- ☀ Niityllä niitto, haravointi ja niittojätteen poiskuljetus. Pienten puiden ja pensaiden poistaminen oksasaksilla ja vesureilla. Vähempiarvoisen, kilpailevan kasvillisuuden poistamista käsin kitkemällä.

VINKIT

Ympäristösopimukset Ruokavirasto

Opas soiden ennallistamiseen käsityönä
Aalto, M. & Aalto, A. (2018)

Luonnonhoito ja elinympäristöjen ennallistaminen
Suomen ympäristökeskus SYKE

Metsätavoitteet Suomen luonnonsuojeluliitto

Metsien suojelu Luonnonperintösäätiö

ESIMERKKIKOHDE: ENNALLISTETTAVAT METSÄT RAIKKU, KANGASALA

Raikun koulun rantametsä on aikoinaan raivattu koulun puutarhaksi ja myöhemmin metsitetty. Kolu-hankkeessa metsää on ennallistettu vähitellen jalopuuvaltaiseksi.

Paikalla kasvaa metsälehmuksia (*Tilia cordata*), vaahteroita (*Acer platanoides*) sekä yksittäinen vuorijalava (*Ulmus glabra*). Noron yläosan iäkäs puusto on luonnontilaista ja näyttävää. Kenttäkerroksen kasveista on löydetty muun muassa jänönsalaatti (*Lactuca muralis*), mustakonnanmarja (*Actaea spicata*) ja koiranheisi (*Viburnum opulus*).

Hoitotoimina on ollut esimerkiksi poimintahakkuu, angervokasvustojen karsiminen, risujen kokoaminen kasoihin sekä nokkosten peittäminen. Metsään on istutettu Vanajavedeltä peräisin olevaa kynjälavaa (*Ulmus laevis*). Puuntaimia on suojattu eläimiltä verkoilla.

Metsää on hoidettu yhteistyössä Kangasalan ympäristö- ja yrittäjyyskoulun kannatusyhdistys KYY ry:n kanssa. Aktiivista hoitoa ja seurantaa jatketaan.

Luonnonhoitotoimilla voidaan

- ☀ säilyttää ja edistää luonnon monimuotoisuutta
- ☀ lisätä lajituntemusta ja luonnon arvostamista
- ☀ vaikuttaa myönteisiin asenteisiin luonnonsuojelua kohtaan
- ☀ vaikuttaa ilmastonmuutokseen.

METSÄLAKIKOhteet

Metsälain mukaan metsiä tulee hoitaa ja käyttää niin, että turvataan monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilyminen. Tällaiset elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita.

Ne erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi, eivätkä usein ole tärkeitä metsätalouden kannalta. Niillä elävät lajit ovat usein vaateliaita elinympäristönsä suhteen.

Metsälakikohteiden hoito- ja käyttötoimenpiteet

Metsälakikohteissa voidaan tehdä varovaisia hoito- ja käyttötoimenpiteitä, joissa elinympäristöjen ominaispiirteet säilytetään tai niitä vahvistetaan. Toimenpiteitä ovat esimerkiksi luonnontilan ennallistaminen, poimintaluonteiset hakkuut sekä luontaiseen lajistoon kuuluvien puiden istuttaminen ja siementen kylväminen.

**METSÄLAKIKOhteiden
SÄILYTTÄMISESSÄ
VASTUU ON
METSÄNOMISTAJALLA.**

Metsälakikohteet ominaispiirteineen:

- ☀ **Lähteiden, purojen ja norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin kokoisten lampien lähiympäristöt.** Erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto, jotka johtuvat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta.
- ☀ **Suolinympäristöt.** Luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous.
  - ▶ **Lehto- ja ruohokorvet.** Rehevä ja vaateliias kasvillisuus, erirakenteinen puusto ja pensaskasvillisuus.
  - ▶ **Metsäkorte- ja muurainkorvet.** Erirakenteinen puusto ja metsäkorte- tai muurainkasvillisuuden vallitsevuus.
  - ▶ **Letot.** Maaperän runsasravinteisuus, puuston vähäinen määrä ja vaateliias kasvillisuus.
  - ▶ **Vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot.**
  - ▶ **Luhdat.** Erirakenteinen lehtipuusto tai pensaskasvillisuus sekä pintavesien pysyvä vaikutus.
- ☀ **Rehevät lehtolaikut.** Lehtomulta, vaateliias kasvillisuus sekä luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus. Laissa lehdoksi ei ole määritelty savimaiden lehtoja.
- ☀ **Kangasmetsäsaarekkeet.** Ojittamattomilla soilla tai soilla, joissa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana.
- ☀ **Syvät, jyrkkärinteiset rotkot ja kurut.** Luonteenomainen kasvillisuus.
- ☀ **Korkeat jyrkänteet ja niiden alusmetsät.**
- ☀ **Hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot.** Harvahko puusto.

2.3 HAITALLISET VIERASLAJIT

Kaikki vieraslajit eivät aiheuta merkittäviä haittoja. [Vieraslajit.fi](#) -verkkoportaalista löytyy luettelot haitallisista vieraslajeista kansallisella ja EU:n tasolla. Euroopan maissa esiintyy ympäristössä noin 12 000 vieraslajia, joista suunnilleen 10–15 % arvioidaan olevan haitallisia ([EU:n asetus 1143/2014](#)).

Haitalliset vieraslajit voivat aiheuttaa vakavaa vahinkoa ja uhkaa luonnon monimuotoisuudelle, alkuperäislajeille, ekosysteemeille, viljelykasveille, maa- ja metsätaloudelle sekä riista-, kala- ja porotaloudelle. Vieraslajien mukana voi levitä tauteja tai loisia. Ne voivat estää alueiden virkistyskäyttöä. Vaikuttaessaan ihmisten, eläinten tai kasvien terveyteen tai kiinteistöjen arvoon vieraslajeista syntyy myös taloudellisia menetyksiä. Vieraslajien torjunnalla on merkitystä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa.

Kesäaikana haitalliset vieraskasvit levittäytyvät eniten, ja myös torjunta on silloin helpointa. Tuulen, eläinten, veden, maansiirtojen ja puutarhajätteen mukana siemenet kulkevat pitkiäkin matkoja uusille alueille.

VINKIT

[Vieraslajit.fi](#)

Tietoa, kuvia ja karttoja vieraslajien levinneisyydestä sekä torjuntaohjeita. Portaalissa voi tunnistaa ja ilmoittaa vieraslajeja.

[Maa- ja metsätalousministeriön Vieraslajit-sivu](#)

Tietoa haitallisten vieraslajien torjunnasta, lainsäädännöstä ja kansallisesta vieraslajistrategiasta.

[Terve askel luontoon -hanke](#)

Torjuu haitallisia vieraslajeja ja vaalii terveyttä.

"I had a great day picking up those unwanted plants. I hope it happens again. Thanks."

2.4 RAUHOITETUT LAJIT

Luonnonsuojelulaki ja **-asetus** suojelevat rauhoitettuja eliölajeja. Eläimet jaotellaan rauhoittamattomiin, riistaeläimiin (metsästyslaki) ja suojeltuihin. Suurin osa nisäkkäistä ja linnuista on suojeltu luonnonsuojelulailla. Kasvien rauhoituksesta määritellään kaikissa tapauksissa luonnonsuojeluasetuksella. Luonnonsuojeluasetuksella on rauhoitettu myös muun muassa kaloja, matelijoita ja hyönteisiä.

Rauhoitetun lajin vahingoittaminen ja häirintä on kiellettyä. Eläimiä ei saa tappaa tai pyydystää. Niiden pesien, munien ja lajiyksilöiden ottaminen luonnosta, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu vahingoittaminen on kiellettyä. Samoin häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana ja tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla on kiellettyä.

Rauhoitetun kasvin tai sen osan poimiminen, kerääminen, irtileikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on kielletty. Sama koskee soveltuvin osin rauhoitetun kasvin siemeniä.

VINKKI

Rauhoitetut lajit Ymparisto.fi

LUONNONSUOJELUASETUKSELLA RAUHOITETUT LAJIT SUOMESSA

62
ELÄINTÄ

13
SAMMALTA

131
PUTKILO-
KASVIA

37
KALAA

2.5 UHANALAISET LAJIT

Luonnonsuojelulaille voidaan säätää uhanalaiseksi laji, jonka luontainen säilyminen Suomessa on vaarantunut. Uhanalaiset lajit luetellaan **luonnonsuojeluasetuksessa**.

Lajien uhanalaisuus arvioidaan kerran kymmenessä vuodessa. Suomen lajien punainen lista 2019 julkaistiin maaliskuussa 2019. Uhanalaiset lajit luokitellaan äärimmäisen uhanalaisiin, erittäin uhanalaisiin ja vaarantuneisiin. Silmälläpidettävät lajit ovat lähellä uhanalaisuuden kriteerejä, mutta eivät vielä täytä niitä.

Arviointi tehtiin **Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN)** uhanalaisuusluokituksen, kriteereiden ja soveltamisohjeiden mukaan. Suomenkielisestä arviointioppaasta löytyvät keskeisimmät IUCN:n ohjeet, kansalliset lisäykset ja käytännöt sekä arviointien dokumentointivaatimukset.

ELY-keskus rajaa erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan ja tiedottaa siitä maanomistajalle. Tämän jälkeen lajin säilymiselle tärkeää esiintymispaikkaa ei saa hävittää eikä heikentää. Tarvittaessa **ympäristöministeriö** tekee erityisesti suojeltaville lajeille suojeluohjelman.

VINKKI

Uhanalaiset lajit Ymparisto.fi

PÄIVITETTY UHANALAISSUUS-
ARVIOINTI KATTA
NOIN 22 500
SUOMESSA ELÄVÄÄ LAJIA.

3 LUONTOTIETO

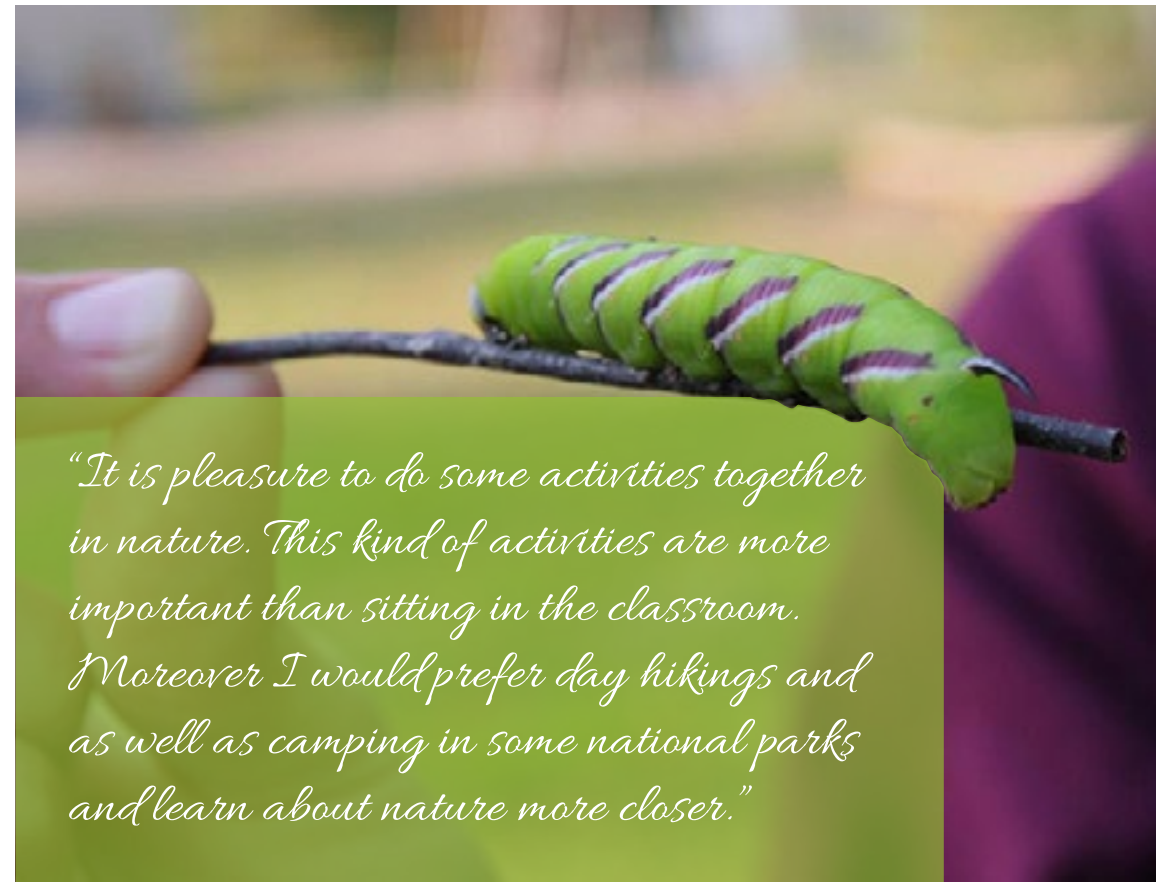
Kolu-hankkeen palautekyselyssä (2017) luonnonhoitotapahtumiin osallistuneet maahanmuuttajat olivat kiinnostuneita oppimaan Suomen luonnosta esimerkiksi seuraavista asioista:

- ☀ jokamiehenoikeudet
- ☀ kalastus, marjastus ja sienestys
- ☀ kasvien viljely
- ☀ eläinten suojeleminen ja tietoa eläimistä (linnut, riistaeläimet, miten eläimet elävät luonnossa)
- ☀ puulajit
- ☀ luonnonsuojeleminen (suojelalueet, miten suomalaiset suojelevat luontoa).

VINKKI

Pekka Tenhusen (2018) *Ensi askeleet Suomen luontoon* on monipuolinen, selkokieline luonto-opas Suomen luonnon ystäville ja maahanmuuttajille. Tekstit ovat suomeksi ja englanniksi, lisäksi avainsanoja on kahdeksalla muulla kielellä.

“It is pleasure to do some activities together in nature. This kind of activities are more important than sitting in the classroom. Moreover I would prefer day hikings and as well as camping in some national parks and learn about nature more closer.”

3.1 JOKAMIEHEN OIKEUDET

Jokamiehen oikeuksiin kuuluu mahdollisuuksia ja velvollisuuksia. Jokainen Suomessa oleskeleva saa käyttää luontoa ilmaiseksi. Luonnon käyttämiseen jokamiehen oikeuksien mukaisesti ei tarvita lupaa maanomistajalta tai alueen haltijalta. Luonnonsuojelualueilla voi olla rajoituksia liikkumiseen ja luonnontuotteiden keräämiseen.

Jokamiehen oikeudet: usein kysytyt kysymykset ja esitteet eri kielillä
infoFinland.fi

Jokamiehen oikeuksista on kohtia **luonnonsuojelu-
laissa, rikoslaissa, pelastuslaissa, jätelaissa, maasto-
liikennelaissa, vesilaissa** ja **vesiliikennelaissa**.

VINKIT

Kolu-hankkeessa jokamiehen oikeuksia on esitelty infotilaisuuksissa ennen luonnonhoitotapahtumaa. Maastossa ollessa asiat selkeytyvät käytännössä, esimerkiksi marjoja poimissa.

Katso tästä
Jokamiehen oikeudet Suomessa -video.

Video on tekstitetty suomeksi, englanniksi, italiaksi, arabiaksi, farsiksi ja somaliksi.

Saat

- ☼ kerätä luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia
- ☼ kerätä maahan pudonneita oksia, käpyjä, lehtiä, tuohta tai kaarnaa
- ☼ onkia ja pilkkiä; kiellettyä vaelluskalavesistöjen koski- ja virta-alueilla sekä joillain muilla kalastuksen kieltoalueilla
- ☼ kulkea vesistöissä ja jäällä sekä ankkuroitua tilapäisesti
- ☼ ottaa vettä talouskäyttöön ja peseytymiseen
- ☼ liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen luonnossa; pihamailla, viljelyksillä ja muilla erityisessä käytössä olevilla alueilla ei saa liikkua ilman lupaa
- ☼ oleskella ja leirytyä tilapäisesti alueilla, missä liikkuminenkin on sallittua.

Et saa

- ☼ häiritä tai haitata ihmisiä tai ympäristöä
- ☼ häiritä lintujen pesintää tai riistaeläimiä
- ☼ vahingoittaa toisen omaisuutta tai haitata maankäyttöä
- ☼ kaataa, vahingoittaa tai kerätä puita tai puun osia (esimerkiksi oksia, kuoria ja käpyjä)
- ☼ ottaa maa-ainesta (esimerkiksi soraa ja kiviä)
- ☼ kerätä sammalta, jäkälää tai rauhoitettuja kasveja
- ☼ häiritä kotirauhaa
- ☼ roskata
- ☼ sytyttää avotulta ilman maanomistajan lupaa (metsäpalovaaran aikaan ei luvallakaan)
- ☼ ajaa moottoriajoneuvolla maastossa ilman maanomistajan lupaa
- ☼ kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia.

3.2 LAJIEN TUNNISTAMINEN

Asiantuntevaa opastusta luontoretkille tarjoavat luontoalan yritykset. Ohjausta kannattaa tiedustella myös alan oppilaitoksista ja yhdistyksistä. Yhdellä kertaa on hyvä tutustua pieneen määrään uusia lajeja. Esimerkiksi lintuharrastuksen aloittamiseen talvi on hyvä aika, koska lajimäärä on silloin pienimmillään.

VINKKI

Tee lajien tunnistamisesta ja suomalaisesta luonnosta leikkimielinen tietokilpailu. Käytä apuna selkeitä kuvia tai poimittuja kasveja, marjoja tai sieniä.

"Minä haluan tietoa Suomen luonnosta paljon"

Vastaus kysymykseen Mitä haluaisit oppia suomalaisesta luonnosta?

"I enjoyed to know and see the different kinds of plants on how to protect and usefulness for human kind"

Vastaus kysymykseen Mistä pidit eniten?

SUOMEN LUONNOSSA ON NOIN 45 000 ELIÖLAJIA, esimerkiksi:

Ymparisto.fi ja [Suomen Lajitietokeskus](http://SuomenLajitietokeskus)

VINKKI

[Tietoa lajeista ja tunnistustyökalut](#) LuontoPortti

3.3 LUONNONTUOTTEIDEN KÄYTTÖ

Suomessa kasvaa noin 37 syötävää luonnonvaraista **marjaa**, joista parikymmentä soveltuu ravintokäyttöön ja kerättäväksi. Tunnetuimmat ja arvokkaimmat marjat ovat puolukka, mustikka, vadelma, lakka, karpalo, tyrni ja variksenmarja. Metsämarjasato on yli 500 miljoonaa kiloa vuosittain. Talteen saadaan vain pieni määrä, esimerkiksi puolukkaa ja mustikkaa on arvioitu kerättävän sadosta vain 3–10 %.

Syötäväksi kelpaavia **sienilajeja** löytyy satoja. Niiden vuosittainen sato on noin 1 000 miljoonaa kiloa. Ruokasieniksi sopivat muun muassa tatit, kantarelli, rouskut, suppilovahvero, vaaleaorakas, lampaankäppä ja haperot.

Villiyrttien käytössä vain mielikuvitus on rajana. Ne sopivat esimerkiksi salaatteihin, leivän päälle, kastikkeisiin, muhennoksiin, keittoihin sekä pataruokiin. Luonnonyrttejä voi käyttää tuoreena, kuivattaa ja pakastaa. Monet villiyrtit ovat hyvin ravintorikkaita. Helposti tunnistettavia villivihanneksia ovat muun muassa maitohorsma, nokkonen, poimulehti, siankärsämö, voikukka ja vuohenputki.

LUONNONTUOTTEITA
POIMIESSA HUOMIOIDAAN
KERUUYMPÄRISTÖN
PUHTAUS JA
JOKAMIEHENOIKEUDET.

”Mitä kasveja voi hyödyntää esim. syödä”

”Collecting plants, picking up eatable plants”

Vastauksia kysymykseen Mistä pidit eniten?

MARJOISTA, SIENISTÄ JA
VILLIYRTEISTÄ POIMITAAN
AINA VAIN NIITÄ LAJEJA,
JOTKA TUNNISTETAAN
VARMASTI SYÖTÄVIKSI.

VINKIT

[Marjastus ja sienestys](#) Luontoon.fi, Metsähallitus

[Arktiset Aromit ry](#)

"Marjat ja sienet: mitä voi syödä, mikä on hyvä ja huono"

"Myrkylliset lajit + myrkylliset sienet ja marjat"

Vastauksia kysymykseen Mitä haluaisit oppia suomalaisesta luonnosta?

ENSIMMÄISILLÄ
KERUURETKILLÄ
ASiantunteva opastus
on tärkeää.
TUNNISTAMINEN JA KERÄÄMINEN
ON HYVÄ ALOITTA
MUUTAMASTA LAJISTA.

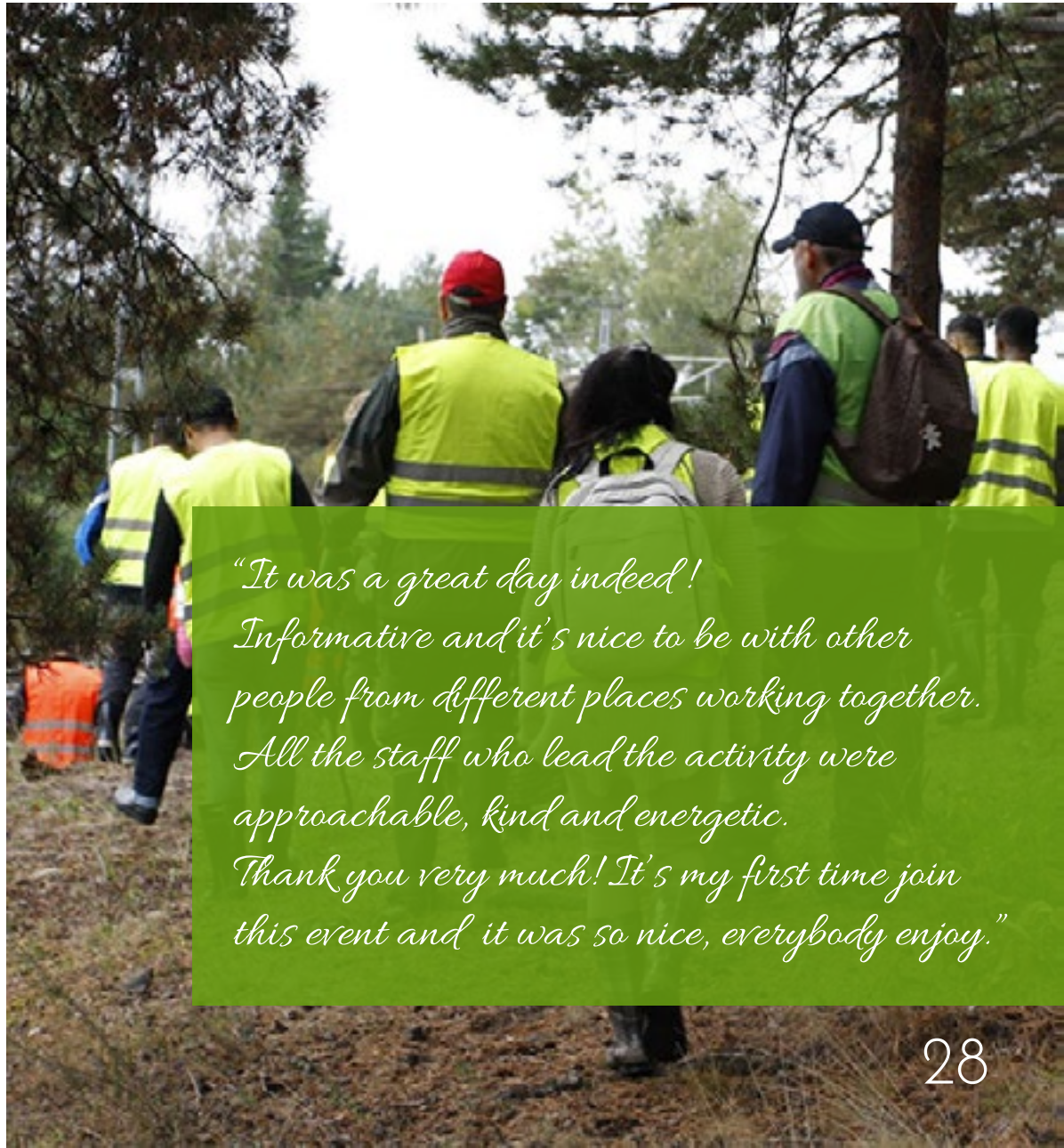
4 LUONTOKOTOUTUS

Luontokotoutus perustuu identiteetin rakentamiseen ja kokemusten tarjoamiseen. Toiminnalla vahvistetaan maahanmuuttajan kykyjä niin, että hän tulee osaksi yhteiskuntaa. Paikallinen ympäristö tulee tutuksi luonnossa tehtävien aktiviteettien kautta. Luonto vaikuttaa terveyteen ja hyvinvointiin kokonaisvaltaisesti.

Tulija voi kokea suomalaisen luonnon vieraana, pelottavana ja vaikeasti saavutettavana. Tieto ja myönteiset kokemukset kannustavat lähtemään luontoon omatoimisestikin. Jokamiehenoikeudet, suomalaisen luonnon turvallisuus ja luonnon hyödyntäminen hyvinvoinnin lähteenä voivat olla uusia asioita. Luontosuhteen lujittuminen voi vahvistaa halua suojella luontoa.

Luontokotoutus tarjoaa luontevia ja rentoja tilaisuuksia vuorovaikutukseen, suomen kielen harjoitteluun sekä mielekkäiseen tekemiseen. Yhdessä toimiminen tukee samanarvoisuutta ja osallistumista. Aktiivisuus voi innostaa muuhunkin toimintaan ja parantaa työllistymismahdollisuuksia. Tällaiselle matalan kynnyksen toiminnalle on tarvetta ja se sopii erilaisille ryhmille. Aktiviteeteissa on hyvä huomioida osallistujien ikä, sukupuoli ja fyysinen kunto.

*”Minä tykkään tulla luontoon.
Haluaisin tulla uudelleen.”*

*“It was a great day indeed!
Informative and it's nice to be with other
people from different places working together.
All the staff who lead the activity were
approachable, kind and energetic.
Thank you very much! It's my first time join
this event and it was so nice, everybody enjoy.”*

"The peace we can have close to nature"

"See different places and people"

Vastauksia kysymykseen Mistä pidit eniten?

"Hyönteisten pelko"

"Pelkään hämähäkkejä"

"Pelkään käärmeitä"

Vastauksia kysymykseen Mistä et pitänyt?

VINKIT

ESIKOTO -hanke Luontolähtöinen toiminta esikotoutumisessa

Kolu-hankkeen toiminnasta on valmistunut **tämän oppaan** ohella kaksi muuta opinnäytetyötä.

Hanna Kivelän opinnäytetyön **"Kotouttava luonnonhoito sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumisessa"** tulokset osoittavat, että kotouttava luonnonhoito vahvistaa sosiaalista pääomaa ja osallisuutta. Opinnäytetyö on tehty Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opintoihin liittyen.

Noora Kososen Tampereen Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyössä **"Luonto kotoutumisen tukena"** keskityttiin kartoittamaan ja tiivistämään luonnon tutkimuksellisesti todennettuja hyvinvointivaikutuksia.

4.1 KOMMUNIKOINTI JA KIELEN OPPIMINEN

Kielitaito kehittyy parhaiten toimimalla yhdessä kantaväestön kanssa. Etenkin maahanmuuttajanaisilla lasten kanssa kotiin jääminen pitkäksi aikaa vaikeuttaa kielen oppimista ja siten myös kotoutumista ja työllistymistä. Luonnonhoitotapahtumat ovat hyviä tilaisuuksia kielen harjoitteluun. Tapahtumissa osallistujat voivat oppia uusia sanoja lyhyessäkin ajassa.

Ryhmänohjaajien kannattaa koota riittävää **sanastoa** erityisesti **selkosuomeksi**. Tarvittaessa voidaan käyttää tukena muitakin kieliä. Selkokieltä puhuttaessa varmistetaan, että jokaisella on mahdollisuus ymmärtää ja osallistua keskusteluun. Vaikeita sanoja voidaan käydä läpi jo infotilaisuuksissa, ennen luonnonhoitotapahtumaa. Haasteellisempien sanojen **kuvailemista** eri tavoin on hyvä pohtia etukäteen.

Suomen kieli heijastaa suomalaisen luonnon ja elämäntavan erityispiirteitä, jotka ovat muualta tulleelle tuntemattomia. Luonnonsuojeluun liittyvä erikoissanasto voi olla uutta myös äidinkielenään suomea puhuvalle. Tapahtumissa opitaan luontevaa puhekieltä aidoissa kielenkäyttötilanteissa.

”Tänään on tosi mukava ja ihan hyvin, koska mä opin paljon sanoja ja teen töitä ja tutustua enemmän ihmisiä ja mä tykkään siitä tosi paljon.”

*"what I enjoyed are team work
and understanding each other"*

*"I enjoyed the scenery,
I also practised Finnish"*

Kommunikoinnissa apuna toimivat **elekieli, viittomat ja kuvat**. Tapahtumiin kannattaa tehdä laminoituja kuvia esimerkiksi lajeista, luonnonhoitotoimista sekä työvälineiden turvallisesta käytöstä. Kuvamateriaalista on hyötyä erityisesti silloin, kun yhteistä kieltä ei ole.

Kaikki osallistujat eivät välttämättä ole luku- ja kirjoitustaitoisia. Esimerkiksi luonteva, rento juttelu kasvokkain ja kuvallinen esittäminen ovat **vaihtoehtoisia tapoja** ilmaista itseään ja kertoa palautetta.

VINKIT

Selkokeskus

Papunet -verkkopalvelun

materiaalipankki, josta voi hakea esimerkiksi kuvia ja ääniä kommunikoinnin tueksi.

Ylen kielikursseilta

löytyy muun muassa perusfraaseja usealla kielellä.

Eri kulttuurien **viestintätavat** poikkeavat toisistaan, ja toisinaan suomalainen puhetapa voi kuulostaa maahanmuuttajan korvaan tyllyltä. Kohteliaita ilmaisuja kannattaakin käyttää aktiivisesti. **Tulkkaminen** ja **ohjeistus** vievät paljon aikaa tapahtumissa, tähän on syytä varautua aikataulun suunnittelussa.

"I want some more extra activities together with Finnish people because it will help me to learn some more things from Finns and Finnish language and culture."

Suurimmat vieraskielisten ryhmät Suomessa:

venäjä 77 000

eesti 49 000

arabia 26 000

somali 20 000

englanti 19 000

kurdi 13 000

farsi
(persia) 12 000

Tilastokeskus 2017

4.2 MONIKULTTUURISUUDEN HUOMIOIMINEN

Kulttuurisensitiivisyys on muun muassa herkkyyttä havainnoida tilanteita. Kulttuurien väliset erot on hyvä pitää mielessä ihmisiä kohdatessa ja tunnustella tilannetta kaikkia osapuolia arvostavasti. Esimerkiksi fyysinen kontakti eri sukupuolten välillä ei ole kaikille sopivaa ja luontevaa, edes kätelessä.

Tapahtumapäivien aikatauluttamisessa on huomioitava **erot aikakäsityksissä**. Iltapäivällä lähteminen voi toimia paremmin useammalle henkilölle. Toisaalta äideille koulupäivä tai viikonloppu voi olla parempi aika. Tapahtumaan lähteminen ja osallistujien kokoaminen voivat viedä aikaa.

Erityisesti maahanmuuttajamiehillä on kiinnostusta **fyysiseen työskentelyyn**, vesurin ja viikatteen käyttö on ollut Kolu-hankkeessa mieleistä. **Naisten aktiivinen toimijuus** saattaa olla vieras ajatus joissain kulttuureissa eikä maahanmuuttajanaisilla ole välttämättä kokemusta fyysisestä tekemisestä. Naisten osallistumista voi rajoittaa myös se, että yhdessä miesten kanssa työskentely koetaan epäsopivaksi tai epämiellyttäväksi. Luontokotoutuksella voidaan rohkaista toimintaan ja tukea tasa-arvoisuutta.

VINKKI

Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry edistää vuorovaikutusta tieteen, taiteen ja uskontodialogin keinoin. Sivustolla on myös juhkalenteri juhlista ja paastonajoista.

Uskontojen pyhä- ja juhla-ajat voivat vaikuttaa osallistumiseen. Islamin uskontoon kuuluu paastoaminen ramadan-kuukauden ajan, syömättä ja juomatta ollaan vuorokauden valoisaan aikana. Paastoamista saatetaan tehdä myös muuna aikana, kerran viikossa yhden päivän ajan. Paasto koskee vain terveitä aikuisia: lapset, raskaana olevat, imettävät äidit ja raskasta työtä tekevät ovat paastoamisesta vapaita. Ramadanin ajankohta ja viettämistavat vaihtelevat. Osa saattaa paastota kesäaikaan lähtömaansa aikataulun mukaan, koska Suomessa vuorokauden pitkä valoisa aika tekee paastoamisesta hyvin raskasta. Evästä ei tule tuputtaa, vaan kunnioittaa osallistujan omaa valintaa.

Luonnonhoitotapahtumissa paastoaminen on hyvä huomioida niin, että töitä tehdään kevennetysti ja levätään riittävän usein. Toisten seuraaminenkin voi olla **voimaannuttava kokemus**, aina ei tarvitse itse tehdä aktiivisesti. Tapahtumia kannattaa rytmittää kohderyhmien mukaan ja huomioida erityisesti ramadan-kuukauden ajankohta.

Suurimmat ulkomaalaistaustaisten lähtömaat Suomessa:

64 000 Entinen Neuvostoliitto

43 000 Viro

16 000 Irak

12 000 Somalia

8 000 Entinen Jugoslavia

Tilastokeskus 2017

"Spending more time with different people while taking care of the nature."

"Interactions with locals; The nature itself"

Vastauksia kysymykseen Mistä pidit eniten?

4.3 OSALLISTAMINEN JA OSALLISTUMINEN

Kaikille avoimilla tapahtumilla tuetaan kotoutumista ja yhteisöllisyyttä. Tapahtumanjärjestäjät huolehtivat osallistujien viihtymisestä ja turvallisuudesta. Ryhmänohjaajien positiivinen asenne, avoimuus ja aktiivisuus luovat perustan vuorovaikutuksen syntymiselle sekä onnistuneelle tapahtumalle.

"Olen kiinnostunut tutustumaan toisiin ihmisiin"

"Nature and sounds of birds"

"Rauhallista"

Vastauksia kysymykseen Mistä pidit eniten?

Vapaaehtoistoiminta voi olla vierasta maahanmuuttajille. Toiminnan periaatteista ja erilaisista osallistumistavoista on hyvä kertoa infotilaisuuksissa.

Joidenkin osallistujien **elämäntilanne** voi olla haasteellinen, ja suunnitelmia etukäteen on vaikeaa tehdä. Ilmoittautuminen ennakkoon voi olla mahdotonta. Toisinaan ex tempore -lähteminen saattaa onnistua paremmin. Avainhenkilöiden avustuksella kannattaakin rohkeasti kerätä väkeä mukaan esimerkiksi paikan päällä vastaanottokeskuksissa. Henkilökohtainen kutsu on usein tehokkain tapa saada osallistujia tapahtumiin.

Naisten osallistumismahdollisuuksiin vaikuttaa paljon se, onko **lastenhoito ja lapsille sopivaa ohjelmaa järjestetty**. Turvallisuus, valvojen riittävä määrä ja ikäkauteen sopiva tekeminen otetaan huomioon lasten kanssa toimiessa.

Marjojen poiminta ja ruoanvalmistus nuotiopaikalla voivat houkutella naisia osallistumaan. Marjojen keräämisessä on huomioitava niiden käyttö ja säilytys. Kaikilla osallistujilla ei ehkä ole mahdollisuuksia kylmäsäilytykseen tai pakastamiseen.

"Meeting new people and contributing some of my work to conserve the plants."

"The whole idea, interaction with children"

Vastauksia kysymykseen Mistä pidit eniten?

VINKIT

[Suomen luonnonsuojeluliiton vapaaehtoistoiminta](#)

[Kansalaisareena](#) edistää vapaaehtoistoimintaa, yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyttä.

[Toimeksi.fi](#) esittelee hyvinvointia edistävää yhdistystoimintaa ja -toimijoita kansalaisille, yhdistyksille ja viranomaisille.

Luonnonhoitotehtävät järjestetään monipuolisiksi, jokaiselle tarjotaan mahdollisuus osallistua. Alkuopastuksen lisäksi työn lomassa kerrotaan, miksi hoitotoimia tehdään ja miksi ne ovat tärkeitä. Luonnonhoitoon osallistuminen on vapaaehtoista, osallistua voi muullakin tavoin oman voimien, taitojen ja mielenkiinnon mukaan. Esimerkiksi ruoanlaitto, valokuvaaminen ja tulkkaminen ovat **vaihtoehtoisia tapoja** olla mukana. Kaikki osallistuminen on yhtä arvokasta. Toisinaan uuteen toimintaympäristöön tutustuminen tapahtuu pienin askelin.

Kotoutumista tapahtumissa tuetaan monin tavoin. Kolu-hankkeessa hyväksi koettuja käytäntöjä ovat olleet esimerkiksi monikulttuuriset tutustumisleikit, kuvilla havainnollistaminen, pääasiassa suomen kielen käyttäminen ja yhteiskuvan ottaminen päivän lopuksi. Pitkäkestoisempi toiminta rakentaa pohjaa osallistujien keskinäiseen verkostoitumiseen ja ystävyyssuhteiden syntyymiseen. Tällaista voi olla esimerkiksi maahanmuuttajista ja suomalaisista kootut ryhmät, jotka osallistuvat useampaan tapahtumaan ja syventävät tietojaan luonnonhoidosta.

VINKKI

Luonnonhoitotapahtumaan osallistumisesta voidaan kirjoittaa todistus. Todistuksella voi olla suuri arvo sen saajalle. Kaikenlainen aktiivisuus on arvokasta.

"I like meet new people that so nice for me"

Vastaus kysymykseen Mistä pidit eniten?

5 OMA HANKE TAI LUONNONHOITOTAPAHTUMA

5.1 HANKKEEN KÄYNNISTÄMINEN JA RAHOITUS

Aloita hankkeen suunnittelu seuraavasti:

- ▶ Määrittele hankkeen tarve ja tavoite.
- ▶ Laadi kustannusarvio, rahoitus- ja henkilöstösuunnitelma.
- ▶ Suunnittele hankkeen toimenpiteet.
- ▶ Etsi yhteistyökumppanit ja muut sidosryhmät.
- ▶ Laadi hankkeelle tulostittarit.
- ▶ Laadi toiminnan seurantasuunnitelma.

Hankkeelle haetaan rahoitusta julkisista tai yksityisistä varoista. Hakijatähona voi olla yritys, yhdistys, kunta tai muu yhteisö.

Julkiset rahoittajat asetavat tuettaville hankkeille yksityiskoh-
taisia vaatimuksia sekä avustusten hakuajat. Hankkeen suunnittelu ja
hakehakemuksen laatiminen on hyvä aloittaa tutustumalla rahoittaja-
tahon tuottamiin ohjeisiin.

Hanketta toteuttavalla yhteisöllä tulee olla mahdollisuus maksaa hank-
keen alkuvaiheessa muodostuneita kuluja, sillä hanketuki maksetaan
syntyneiden ja maksettujen kulujen perusteella jälkikäteen. Rahoitta-
jalta saattaa olla mahdollista hakea myös ennakkomaksua.

**KAIKKEEN RAHOITTAJAN
TUOTTAMAAN MATERIAALIIN
KANNATTAA PEREHTYÄ
HETI ALKUVAIHEESSA**

Kotoutumista tukevaan toimintaan voi hakea rahoitusta useilta eri tahoilta.

EUROOPAN MAASEUTURAHASTO

maa- ja metsätalousministeriö

Tavoitteena kestävä kasvu, elinkeinojen kehittäminen ja elämänlaadun parantaminen maaseudulla. Tukee kotouttamista maaseutuohjelman hankkeina. Tukea voivat hakea kuntien, yhdistysten, järjestöjen ja osuus-kuntien kaltaiset yhteisöt. Ota yhteyttä ELY-keskukseen tai paikalliseen Leader-ryhmään.

[Maaseutu.fi](#) ▶ Kotouttaminen

LEADER

päärahoitus EU:n maaseuturahastosta
muita rahoittajia valtio ja kunnat

Tukee paikallisen asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntämistä kehittämistyössä. Tukee muun muassa yritysten perustamista, kehittämistä ja investointeja, kylien elinvoimaisuutta, harrastusmahdollisuuksia ja kansainvälistä toimintaa. Rahoitusta voivat hakea esimerkiksi yhdistykset, alle 10 henkilötyövuotta työllistävät yritykset, kunnat, oppilaitokset ja säätiöt.

[Leadersuomi.fi](#)

EUROOPAN ALUEKEHITYSRAHASTO EAKR

työ- ja elinkeinoministeriö

Tavoitteena parantaa työllisyyttä sekä lisätä alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta. Tukea voidaan myöntää esimerkiksi innovaatiotoiminnan ja verkottumisen edistämiseen, palvelualojen uusiin ja luoviin hankkeisiin sekä työllisyyttä edistävien toimintaympäristöjen ja palvelujen kehittämiseen.

[Rakennerahastot.fi](#)

EUROOPAN SOSIAALIRAHASTO ESR

työ- ja elinkeinoministeriö

Tukee työllisyyttä, työllistymisedellytyksiä ja työllisyyden lisäämiseksi esimerkiksi työperäistä maahanmuuttoa. ESR:n tuella voidaan muun muassa edistää tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä ja kehittää osaamista.

[Rakennerahastot.fi](#)

SOSIAALI- JA TERVEYSJÄRJESTÖJEN AVUSTUSKESKUS (STEA)

Hallinnoi Veikkaus Oy:n pelituotoista sosiaali- ja terveysjärjestöjen yleishyödyllisiin, terveyttä ja hyvinvointia edistäviin hankkeisiin kohdistuvia avustuksia.

[Stea.fi](#)

TURVAPAikka-, MAAHANMUUTTO- JA KOTOUTTAMISRAHASTO AMIF

(Asylum, Migration and Integration Fund)
sisäministeriö

Vahvistaa ja kehittää Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää, tukee kolmansien maiden kansalaisten kotoutumista ja laillista maahanmuuttoa sekä kehittää paluustrategioita.

[Euroopan unionin sisäasioiden rahastot \(EUSA-rahastot\)](#)

VINKKI

[Kotouttaminen.fi](#) ▶ Hankkeet ja rahoitus

Kotouttamisen osaamiskeskus, työ- ja elinkeinoministeriö

5.2 TAPAHTUMAN JÄRJESTÄMINEN

Pienimuotoiset, kertaluonteiset tapahtumat ovat osallistujille yhtä merkittäviä kuin suuremmat hankkeet. Tärkeintä on luoda **turvallinen ja positiivinen tapahtuma**, jossa jokainen kokee olevansa tervetullut sekä tärkeä osa ryhmää ja yhteistä tekemistä.

*"Get my hands dirty and
I liked helping to clean the area"*

Vastaus kysymykseen Mistä pidit eniten?

☀ Valitse luonnonhoitotapahtuman kohde

Selvitä kohteen maanomistaja ja kysy lupa luonnonhoitotyöhön. Ohjeita lupien hankkimiseen löydät **tämän oppaan sivulta 12**. Mieti, miten osallistujat pääsevät kulkemaan kohteeseen.

☀ Etsi yhteistyökumppanit

Ota yhteyttä maahanmuuttajien kanssa toimiviin tahoihin ja kysy osallistujia tai valmiita ryhmiä mukaan tapahtumaan. Ota yhteyttä paikallisiin yhdistyksiin ja ehdota yhteistyötä tapahtuman järjestämiseksi.

☀ Suunnittele tapahtuman kulku

Suunnittele tapahtuman aikataulu, työnohjaus, mahdollinen oheishjelma ja ruokatarjoilu. Hanki tai lainaa tarvittavat varusteet ja työkalut. Voit pyytää sponsoriksi myös yrityksen. Sovi maanomistajan kanssa kasvijätteen poiskuljetuksesta. Hanki talkoovakuutus. Jos mahdollista, jaa tapahtumaan liittyvät tehtävät useamman vastuuhenkilön tai -tahon kesken.

☀ Tiedota tapahtumasta

Tiedota tapahtumasta somessa ja perinteisissä medioissa ja käy kertomassa tapahtumasta yhteistyökumppaneiden tilaisuuksissa. Kutsu osallistujia mukaan myös henkilökohtaisesti. Ilmoita tapahtumamainoksessa kokoontumispaikka ja -aika, tapahtuman kesto ja tarkoitus ja pyydä osallistujia ilmoittautumaan etukäteen. Näin tiedät, kuinka paljon työkaluja, varusteita ja tarjoiluja tapahtumaan tarvitaan.

☀ Seuraa työn tuloksia

Tarkkaile kohdetta tapahtuman jälkeen. Jos kyseessä on vieraslajien torjunta, kohteessa on hyvä järjestää useampi tapahtuma vieraslajin torjumiseksi pysyvästi.

Seuraavilla sivuilla on lisää ohjeita tapahtuman käytännön järjestelyistä.

VAKUUTUKSET

Luonnonhoitotapahtumien osallistujille otetaan **tapaturmavakuutus**. Kolu-hankkeen kokemuksen mukaan on haasteellista saada tapaturmavakuutus, joka kattaa turvapaikanhakijat. Vakuutusyhtiöillä on ehtoja, joiden mukaan vakuutettuna voivat olla vain Kelan sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat henkilöt. Vakuutetun kotikunnan voidaan edellyttää olevan Suomessa. Vakuutusyhtiöt voivat kuitenkin poiketa ehdoistaan.

Vakuutuksen saaminen voikin olla vaikeaa, mutta ei mahdotonta. Kannattaa myös varautua siihen, että vakuutus voi olla kalliimpi turvapaikanhakijoita vakuutettaessa. Vakuutusyhtiön kanssa kannattaa tarkistaa varhaisessa vaiheessa **vakuutusehdot** ja vakuutus sopimukseen on syytä saada **kirjaus turvapaikanhakijoista**.

VINKIT

FINE vakuutus- ja rahoitusneuvonta

InfoFinland.fi Laajasti tietoa Suomesta, muutosta, arjesta ja käytännön asioista muuttajalle ja jo täällä asuvalle.

Suomeen tulleet aikuiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja kiireelliseen ja välttämättömään terveydenhoitoon. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja samoihin terveyspalveluihin kuin kuntalaiset.

Kiireellisissä tapauksissa palvelee ensisijaisesti lähin päivystysasema tai ensihoito.

KULJETUKSET JA MATKAKORVAUKSET

Luontokohdetta valitessa harkitaan, miten helppoa ja taloudellista sinne on kulkea. Esimerkiksi turvapaikanhakijoilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia omatoimiseen liikkumiseen. Yhteinen linja-autokuljetus on suurten ryhmien kohdalla **kätevin, turvallis ja ympäristöystävällisin** vaihtoehto. Matkan aikana on tilaisuus jakaa luontotietoa, luoda hyvää tunnelmaa sekä jatkaa verkostoitumista päivän jälkeen. Kaikkiin kohteisiin ei kuitenkaan linja-autolla pääse. Tämä saattaa rajata kohteen valintaa. Rahoittajalta tulee varmistaa etukäteen, missä tapauksissa ja kenelle **matkakustannuksia** voidaan korvata.

VAPAAEHTOISTOIMINNAN
TULEE OLLA VASTIKKEETONTA
JA TÄMÄ VOI AIHEUTTAA
RAJOITUKSIA
MATKAKUSTANNUSTEN
KORVAAMISEEN.

TYÖTURVALLISUUS JA VARUSTEET

Maastossa työskentelyyn tarvitaan asianmukaiset **työvälineet, suojavarusteet, vaatteet ja kengät.**

Työvälineiden **lainaamista tai vuokraamista** voi kysyä esimerkiksi kunnasta, luonnonhoitoa tekevästä yhdistyksistä sekä ELY-keskuksesta. Työvälineiden tulee olla **huollettuja ja kunnossa**. Jos työvälineitä ja varusteita on tarpeen **säilyttää** tapahtumien välillä, tarvitaan tilaa varastointiin. Varusteiden **puhdistamisessa ja huollossa** on paljon tehtävää.

Työvälineiden **käyttö opastetaan** selkeästi näyttämällä käytännössä, ja apuna voi käyttää myös kuvia. Ohjeiden ja turvallisten toimintatapojen ymmärtäminen varmistetaan. Työvälineet voivat olla osallistujille vieraita ja fyysinen tekeminen, esimerkiksi lapiointi, saattaa olla uusi kokemus. Riittävästä turvaväleistä ja ohjaajien määrästä huolehditaan. Ensiapulaukku on aina mukana maastossa.

Ennen fyysistä suoritusta kannattaa **lämmitellä ja lopuksi venytellä**. Näin työskentely on miellyttävää ja turvallisempaa. Kokemus on jälkeenpäinkin positiivinen, kun lihakset eivät kipeydy.

Osallistujia ohjeistetaan etukäteen pukeutumaan pitkälahkeisiin ja -hihaisiin vaatteisiin, ja auringonpaisteessa myös päähine on tarpeen. Osallistujilla ei välttämättä ole omia kumisaappaita tai työkäsiineitä. Niiden tarve selvitetään etukäteen ja niitä hankitaan riittävä määrä eri kokoisina. Lainasaappaissa työskentelevillä tulee olla omat sukat mukana. Oikean kokoiset saappaat ja käsiineet lisäävät osaltaan työturvallisuutta.

”Lapiointi”

”Työ, ryhmä, kasvit, puihin tutustuminen”

Vastauksia kysymykseen Mistä pidit eniten?

OHEISOHJELMAT

Kolu-hankkeessa oheisohjelmat lisäsivät tapahtumien osallistujamääriä. Ohjelmista eniten houkuttelivat linturetki, sauna ja uinti sekä yhteisöllinen ympäristötaide. Myös kalastus, syötävät luonnonkasvit, liikunta ja musiikki kiinnostivat.

"Working with the pupils in a competition"

Vastaus kysymykseen Mistä pidit eniten?

VINKIT

MAPPA Ulkona oppimisen, ympäristökasvatuksen ja kestävän elämäntavan materiaalipankki.

Leikkipäivän pankissa runsaasti vinkkejä hauskaan yhdessäoloon kaikenikäisille.

Ohjaajien aarreaitassa vastaanottokeskuksille tehtyä materiaalia.

Retkipaikka Kohteet eri puolilla Suomea ja retkeilytieto.

Luontoon.fi Metsähallitus
Retkikohteet, aktiviteetit, vapaaehtoistoiminta ja retkeilytieto.

Pelit ja leikit murtavat jäätä ja auttavat alkuun kontaktien luomisessa.

Lintu- ja luontoretkillä asiantunteva opastus tarjoaa mahdollisuuden oppia Suomen luonnosta. Retket sopivat myös lapsiperheille; elämyksiä syntyy jo kaukoputkella katselusta, kauniista maisemista ja pienistä luonnonihmeistä.

Musiikki luo rentoa ja iloista tunnelmaa. Maahanmuuttajia kannattaa kysyä esiintymään tapahtumiin, tuttuun musiikkiin pääsee helpommin mukaan. Kun artistien musiikkia esitetään julkisesti tapahtumissa, tarvitaan musiikinkäyttölupa. Musiikkia käyttävä asiakas voi olla esimerkiksi yritys, yhdistys, yhteisö, ammatinharjoittaja tai yksityishenkilö. Lupa tarvitaan myös ilmaisiin tapahtumiin. Lupia myöntää **Teosto**. Lupamaksuilla maksetaan musiikintekijöille korvausta heidän työstään. Eri käyttötarkoituksiin on erilaisia lupia.

Luonnonhoito on välillä raskastakin, evästä tarvitaan jaksamiseen. **Ruokailu ja ruoanvalmistus** yhdessä lisäävät yhteisöllisyyden kokemusta. Itse kerätyt luonnontuotteet tuovat oman lisänsä elämykseen. Kolu-hankkeen kokemuksen mukaan maahanmuuttajat tuovat mielellään omaa ruokaa tapahtumiin. Ruokaa tarjoillessa huomioidaan rajoitteet terveydellisistä, uskonnollisista, aatteellisista tai muista syistä johtuen. Kolu-hankkeessa tapahtumissa on tarjottu pääosin kasvisruokaa.

"Ruoka & ihmiset"

Vastaus kysymykseen Mistä pidit eniten?

VINKIT

Ruokakulttuuripiknik, johon kaikki osallistujat saavat tuoda tarjolle oman kulttuurinsa ruokaa.

Villiyrttien poimintaa ja valmistusta koulutetun oppaan ohjaamana.

5.3 VIESTINTÄ JA TIEDOTUS

Osallistujien kertomukset omasta luontosuhteesta ja tapahtumapäivän kokemuksista ovat kiinnostavaa sisältöä. Aidot kohtaamiset, yhteisöllisyys ja luonto kannattaa tuoda viestinnässä esille. Jokaisen teolla ja yhdelläkin osallistumiskerralla on merkitystä. **Tarinat** koukuttavat ja kannustavat: kun jutusta löytää samaistumiskohteen, on helpompaa lähteä itsekkin mukaan.

Viestinnällistä haastetta voi syntyä **selkokielisyyden** ja **kiinnostavuuden yhdistämisessä**. Kantaväestölle itsensä selvät termit eivät välttämättä avaudu maahanmuuttajille. Tekstit kannattaa luetuttaa sekä asiakkailla että maahanmuuttajien parissa työskentelevillä. Käännöstekstit on tärkeää tarkistuttaa natiivipuhujalla. Samalla varmistetaan, että lukusuunta on oikein. Materiaaleissa kuvien asettelua ja muuta taittoa on hyvä tarkastella uudelleen lukusuunnan muuttuessa.

Tapahtumissa kannattaa hyödyntää **maahanmuuttajien kielitaitoa**. Tulkkausapu on yksi tapa työllistää tapahtumiin, työn laskutus verokortilla esimerkiksi laskutuspalvelun kautta on melko helppoa. Kuntien tulkkaus- ja käännöspalveluista voi kysyä apua. Kielipalveluita tarjoavat myös monet yritykset.

Sanavalintoja kannattaa pohtia ja kuulla asiakkaiden näkökantoja. Kolu-hankkeessa palautteen perusteella on päädytty puhumaan "erilaisista maahanmuuttajaryhmistä", ja esimerkiksi sanaa "pakolainen" vältetään. Hankkeessa tarjotaan "kotoutumista tukevaa toimintaa", ei "kotouttavaa toimintaa".

VIESTINNÄN SUUNNITTELU

Mitä viestitään?

Kirkasta ydinviesti, kerro selkeästi ja innostavasti.

Kenelle?

Mieti kohderyhmän kiinnostuksen kohteita ja miten heidät tavoittaa.

Miksi?

Selkärankana on toimintaa ohjaavat tavoitteet ja arvot.

Milloin?

Aikataulutettu viestintäsuunnitelma jäsentää ja tehostaa tekemistä.

Miten?

Pohdi omaan toimintaan ja resursseihin parhaiten sopivat viestintätavat ja -kanavat. Positiivinen ja ystävällinen kohtaaminen jää mieleen. Tee aktiivista yhteistyötä kumppaneiden kanssa.

VINKKI

Hannu Virtasen (2009) *Selkokielen käsikirjassa* annetaan ohjeita muun muassa kirjoittamiseen, julkaisujen ulkoasun suunnitteluun ja vuorovaikutukseen.

MAINOSTA HOUKUTTELEVASTI JA EROTU MUISTA

toiminnallinen ja
houkutteleva kuva
positiivinen tunnelma

Kuva: Juho Kytömäki

LINTURETKI JA LUONNONSUOJELUA PIRKKALASSA 8.5.2018

MITÄ? Suojelemme luontoa peittämällä yhdessä haitallisen isosorsimon kasvuston. Sen jälkeen menemme katsomaan lintuja ja tarjoamme teille retkievästä. Lintuoppaana toimii Lasse Kosonen. Tapahtuma järjestetään yhdessä Pirkkalan kunnan kanssa. Retki on maksuton.

MISSÄ? Pirkkalassa (noin 20 kilometriä Tampereelta). **Bussikuljetus** Tampereelta kulttuurien kohtaamispaikka Marhabanin edestä (Kalevan kirkko, Liisanpuisto 1) ja Pirkkalan vapaa-aika keskukselta (Koulutie 9, Pirkkala).

MILLOIN? Tiistaina 8.5.2018. Bussin aikataulu:

Lähtö:

15:30 Marhaban (Kalevan kirkko, Liisanpuisto 1)

16:30 Pirkkalan Vapaa-aikakeskus (Koulutie 9)

Paluu:

19:00 Pirkkalan Vapaa-aikakeskus (Koulutie 9)

19:30 Marhaban (Kalevan kirkko, Liisanpuisto 1)

MITÄ MUKAAN? Kumisaappaat, jos sinulla on. Sään mukainen vaatetus.

TÄRKEÄÄ, MUISTA ILMOITTAUTUA! Ilmoittaudu retkelle 3.5. mennessä: Sari Hämäläinen, sari.hamalainen@sll.fi / 040 930 4118. Kerro samalla tarvitsetko kumisaappaita ja mikä on kengän kokosi. Kerro myös onko olemassa ruokia, joita et voi syödä.

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hanke tarjoaa hyviä hetkiä ja tärkeää tekemistä Suomen luonnossa. Järjestämme vapaa-ajantoimintaa turvapaikanhakijoille sekä oleskeluluvan ja Suomen kansalaisuuden saaneille maahanmuuttajille. Toiminta on arvokkaiden luontokohteiden hoitamista yhdessä paikallisten yhteisöjen kanssa. Tapahtumat ovat kaikille avoimia. <https://www.facebook.com/KoluPirkanmaa>

selkeä ja lyhyt teksti
mitä, missä ja milloin tapahtuu

miten osallistutaan ja
ilmoittaudutaan
muuta tärkeää huomioitavaa

lisätiedot

kuka järjestää tapahtuman

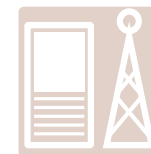
logot

MISSÄ JA MITEN VIESTIÄ?

Sosiaalinen media:
trendit ja käyttäjäryhmät vaihtelevat

Verkkosivut
ajantasainen ja kiinnostava sisältö

Sanoma- ja paikallislehdet
Radiokanavat
kutsu mukaan tapahtumiin

Suoramainoskirjeet ja esitteet

Sähköposti
esim. uutiskirjeet

Jäsenlehdet

Tapahtumat, infot ja tempaukset

VINKIT

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hanke
[verkkosivu](#) ja [Facebook-sivu](#)

Luontokotoutus-ryhmä Facebookissa
Luontokotoutuksesta kiinnostuneiden toimijoiden kohtaamispaikka.

VALOKUVAUS JA VIDEOINTI

Kuvilla ja videoilla dokumentoidaan toimintaa ja kerrotaan tilanteista aidosti. Kuvien kautta voidaan välittää viestiä hyvästä yhteishengestä ja tekemisen mielekkästä.

Pyydä tapahtumissa kaikilta osallistujilta **lupa kuvaamiseen ja kuvien julkaisuun**. Kerro, missä kuvia aiotaan julkaista. Aluksi kuvaamisesta kieltäytyneet henkilöt voivat tapahtuman edetessä kiinnostuakin tulemaan kuviin mukaan. Muista silloinkin pyytää kuvauslupa. Huoltajalta on kysyttävä lupa, kun kuvataan alaikäisiä lapsia tai nuoria. Julkaise vain sellaisia kuvia, jotka eivät loukkaa tai esitä kuvattavaa epäedullisella tavalla. Huolehdi kuvatessa, ettei kotirauhaa rikota. Kotirauhan piiriin kuuluvat myös pihapiirit.

Joissain kulttuureissa ja uskonnoissa **valokuvassa oleminen** voi olla kiellettyä. Kuvaaminen voidaan kokea sopimattomana, vaikkei kuvassa näkyisi kasvojakaan. Kuvassa näkyminen voi olla turvapaikanhakijalle myös turvallisuuskysymys. Ketään ei tule sosiaalisessa mediassa tэгätä eli merkitä kuviin turvallisuuden takia. Kuvattavaa ei saa painostaa tai suostutella kuviin, jos hän ei halua tulla kuvatuksi. Kun kuvaamisen hankkii ostopalveluna, käydään kuvaajan kanssa läpi kulttuuriset ja kuvauslupa-asiat.

VINKKI

Kun hankit kuvia muualta, varmista että niitä saa käyttää ja julkaista. Mainitse kuvaajan nimi ja kuvalähde.

5.4 YHTEISTYÖKUMPPANIT JA VERKOSTOT

Yhteistyökumppanit ovat olleet todella tärkeitä Kolu-hankkeelle luonnonhoitotapahtumien osallistujien tavoittamisessa. Tähän kuvaan on nostettu vinkkejä verkostoista.

TYÖPAJAT

- ☼ valmiit ryhmät
- ☼ tavoittaa nuoria ja aikuisia
- ☼ verkostot TE-palveluihin, sosiaalitoimeen ja oppilaitoksiin
- ☼ luontotoiminta voi kuulua suunnitelmiin

TYÖ- JA ELINKEINOTOIMISTOT

PAIKALLISET YRITYKSET

- ☼ yhteiskuntavastuu
- ☼ TYKY- ja virkistyspäivät
- ☼ työpaikkojen löytyminen

SEURAKUNNAT

- ☼ sopivien luonnonhoitokohteiden maanomistajuus
- ☼ hankkeet
- ☼ tilat

OPPILAITOKSET

- (ammattiopistot, aikuiskoulutus, korkeakoulut, yliopistot)
- ☼ valmiit maahanmuuttajaryhmät
  - ☼ opiskelijoista työssäoppijoita, opinnäytetöiden tekijöitä ja apua tapahtumiin

KUNNAT

- ☼ asiantuntijapalvelut
- ☼ sopivien luonnonhoitokohteiden maanomistajuus
- ☼ käytännön apu luonnonhoitokohteissa
- ☼ maahanmuuttajatyön kautta valmiita kontakteja ja verkostoja

MUUT HANKKEET

- ☼ esim. luontoon, kotoutumiseen, monikulttuurisuuteen, työllistämiseen, liikuntaan ja hyvinvointiin liittyvät

ELY-KESKUKSET

- ☼ rahoitus ja asiantuntijapalvelut

MAANOMISTAJAT

- ☼ lupa luontokohteen hoitamiseen
- ☼ käytännön apu luonnonhoidossa, esim. niittojätteen poiskuljetus

VASTAANOTTOKESKUKSET

- ☼ mahdollisuus tavoittaa suurikin määrä ihmisiä
- ☼ mielekkäälle tekemiselle on tarvetta

PERHERYHMÄKODIT

SUOMEN LUONNONSUOJELULIIITTO JA PAIKALLISET LUONNONSUOJELU- YHDISTYKSET

MUUT YMPÄRISTÖÖN JA LUONTOON LIITTYVÄT YHDISTYKSET

- ☼ esimerkiksi kasvitieteelliset, vesiensuojelu ja ympäristökoulujen kannatusyhdistykset

KYLÄ- JA ASUKASYHDISTYKSET

SUOMEN 4H-LIIITTO PARTIOLAISET

MAA- JA KOTITALOUSNAISET MARTAT

SUOMEN PUNAINEN RISTI

SUOMEN PAKOLAISAPU RY

MUUT MAAHANMUUTTAJATYÖTÄ TEKEVÄT JÄRJESTÖT

MONIKULTTUURISET YHDISTYKSET, KAHVILAT JA KOHTAAMISPAIKAT

6 LUONTOKOHTEN JATKOHOITO

Luonnonhoitokohdetta valitessa on hyvä miettiä resursseja pidemmälle ajalle. Hoitotoimien **vaativuus vaihtelee**. Joitain kohteita on helppo hoitaa, osa vaatii asiantuntemusta. Kun luonnonhoito kohteessa on käynnistetty, toimia ja seurantaa kannattaa tehdä jatkosakin. Hoidon **jatkuvuus** on tärkeää luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Jatkohoidosta kiinnostuneita tahoja kannattaa selvittää jo toiminnan alkuvaiheessa yhteistyökumppaneita kartoitettaessa. Yhteisissä tapaamisissa aktiivisia toimijoita voidaan ohjata eteenpäin luontokohteiden hoidossa, rahoituksen hakemisessa ja verkostoitumisessa. Luonnonhoitohanke voi tarjota tärkeitä resursseja hoidosta kiinnostuneille tahoille.

**YHTEISTYÖSSÄ ELY-KESKUKSEN
KANSSA VOIDAAN
PARHAASSA TAPAUKSESSA
YHDISTÄÄ HOITOA TARVITSEVA
PERINNEBIOTOOPPI
JA HOITAJA.**

Esimerkkejä luonnonhoitoon haettavista avustuksista:

Ympäristösopimukset Ruokavirasto **Viljelijöille ja yhdistyksille**

- ☀ Yhdistykset: kosteikkojen tai maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimukset.
- ☀ Vesioikeudelliset yhteisöt (vesilaki): kosteikonhoitosopimukset.

Suomen Luonnonsuojelun Säätö **Yksityishenkilöt sekä ryhmät ja yhteisöt**

- ☀ Itämereen liittyvä tutkimus, hankkeet ja koulutus.
- ☀ Suomelle omaleimaisten lajien ja ekosysteemien suojelututkimus ja suojelun edistäminen.

METSO-ohjelma maa- ja metsätalousministeriö **Yksityiset metsänomistajat**

- ☀ Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Kemera-tuet Metsäkeskus **Yksityiset metsänomistajat**

- ☀ **Metsätalouden ympäristötuki:** metsälain mukaisten elinympäristöjen säilyttäminen
- ☀ **Metsäluonnon hoitohankkeet:** muun muassa monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt, metsä- ja suoelinympäristöjen ennallistaminen sekä haitallisten vieraskasvilajien hävittäminen.
- ☀ **Tuki suometsän hoitoon:** Ojitetun alueen kunnostaminen.

Kuntien ympäristötoimet voivat myöntää avustuksia.

LÄHTEET SEKÄ KIRJA- JA LINKKIVINKIT

Lähteet ■ Kirja- ja linkkivinkit ▲ Linkit/Linkit

A

Aalto, M. & Aalto, A. (2018). *Opas soiden ennallistamiseen käsityönä. Suon valinta. Työn suunnittelu. Patomallit.* (pdf) ▲

Arktiset Aromit ry ■ ▲

E

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) ■ ▲

ESIKOTO -hanke ▲

EUR-Lex ■

Euroopan unionin sisäasioiden rahastot ■ ▲

F

FINE vakuutus- ja rahoitusneuvonta ▲

Finlex ■

Finto ■

Forest Design Ky, Piia Paakkunainen-Taylor ■

From, S. (2005). *Paahdeympäristöjen ekologia ja uhanalaiset lajit.* Helsinki: Suomen ympäristökeskus (SYKE). ISBN 952-11-2011-8 (pdf). ■ ▲

G

Gentin, S., Chondromatidou, A. M., Pitkänen, K., Dolling, A, Præstholm, S. & Pálsdóttir A. M. (2018).

Defining nature-based integration. Perspectives and practices from the Nordic countries.

Helsinki: Suomen ympäristökeskus (SYKE). Nordic Council of Ministers. University of Copenhagen. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

ISBN 978-952-11-4946-7 (pdf). ■

I

InfoFinland.fi ▲

J

Jokinen, K. & Yrjölä, R. (2010). *Ekologiset käytävät Helsingin liitosalueella.* Ympäristötutkimus Yrjölä Oy. ■

K

Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto (IUCN) ▲

Kansainvälinen luontopaneeli (IPBES) ■ ▲

Kansalaisareena ▲

Kielitoimiston sanakirja ■

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) (2018). *Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 1 – tulokset ja arvioinnin perusteet.*

Helsinki: Suomen ympäristökeskus (SYKE). Ympäristöministeriö. ISBN: 978-952-11-4816-3 (osa 1 PDF). ■ ▲

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) (2018). *Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset.*

Helsinki: Suomen ympäristökeskus (SYKE). Ympäristöministeriö. ISBN: 978-952-11-4819-4 (osa 2 PDF). ▲

Kotouttaminen.fi ■ ▲

Kotouttavaa luonnonhoitoa Pirkanmaalla (Kolu) -hanke ■ ▲

Kulttuuri- ja uskontofoorumi FOKUS ry ▲

L

LeaderSuomi ■ ▲

Leikkipäivä ▲

Liukko, U-M., Uddström, A. & Rytteri, T. (toim.) (2017).

Opas eliölajien uhanalaisuuden arviointiin – Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) arviointiohjeet ja kansalliset täydennykset.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 1/2017. ■

Luonnonperintösäätiö ▲

Luonnontila.fi ■ ▲

Luonnonvarakeskus Luke ■ ▲

Luonto-Liitto ■ ▲

Luontoon.fi ▲

LuontoPortti ▲

M

Maahanmuuttovirasto ▲

Maa- ja kotitalousnaiset ▲

Maa- ja metsätalousministeriö ■ ▲

Maanmittauslaitos ■ ▲

Maaseutu.fi ■ ▲

MAPPA-materiaalipankki, Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry ▲

Marttajärjestö ▲

METSO ■ ▲

Metsähallitus ▲

N

Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E-L. & Sorvari S. (toim.) (2011). *Ihminen ja ympäristö*. Helsinki: Gaudeamus. ISBN 978-952-495-217-0. ■

O

Ohjaajien aarreaitta ▲

P

Palva, H. & Perho, I. (toim.) (2016). *Islamilainen kulttuuri*. Helsinki: Otava. ISBN 978-951-1-30568-2. ■

Papunet ▲

Pirkanmaanmetsat.fi / Metsakurssi.fi ■

R

Rakennerahastot.fi ■ ▲

Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) (2010). *Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010*. Helsinki: Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. ISBN 978-952-11-3806-5 (PDF). ISBN 978-952-11-3805-8 (painettu). ■

Raunio, A., Schulman, A & Kontula, T. (toim.) (2008). *Suomen luontotyyppien uhanalaisuus - Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus SYKE. ISBN 978-952-11-3028-1 (osa 1). ■

Retkipaikka ▲

Ruokavirasto ■ ▲

S

Selkokeskus	▲
Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA)	■ ▲
Suomen 4H-liitto	▲
Suomen Lajitietokeskus	■ ▲
Suomen Luonnonsuojeluliitto	■ ▲
Suomen Luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri	■ ▲
Suomen Luonnonsuojelun Säätiö	■ ▲
Suomen metsäkeskus	■
Suomen Partiolaiset ry	▲
Suomen Pakolaisapu ry	▲
Suomen Punainen Risti	▲
Suomen ympäristökeskus (SYKE)	■ ▲

T

Tenhunen, P. (2018). *Ensi askeleet Suomen luontoon. First Steps into Finland's Nature. Luonto-opas Suomen ystäville ja maahanmuuttajille. A guide for Finland's nature lovers and immigrants.* Kuopio: Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys r.y. ISBN 978-951-96359-2-7. ▲

Teosto	■
Terve askel luontoon -hanke	▲
Tilastokeskus	■
Tmi Luonnollisesti Päivinsäde, Päivi Salo	■
Toimeksi.fi	▲

U

Uskonnot Suomessa ■

V

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry ■

Vieraslajit.fi ■ ▲

Virtanen, H. (2009). *Selkokielen käsikirja*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. Oppimateriaalikeskus Opike. ISBN 978-951-580-482-2. ▲

Väestöliitto ■

Y

Ymparisto.fi ■ ▲

Ylen kielikurssit ▲

Ympäristöministeriö ■ ▲

"Kiitos päivästä, oli tosi kivaa ja mukavaa, että tulemme yhdessä."

"It would be better if there are more often this kind of events."

"It's really nice. I love this and hopefully we can do it again. Thanks everyone."